

Názory středoškolských studentů na problematiku manželství a rodičovství

Kateřina Geržová

Bakalářská práce
2014

Univerzita Tomáše Bati ve Zlíně
Fakulta humanitních studií

Univerzita Tomáše Bati ve Zlíně

Fakulta humanitních studií

Ústav pedagogických věd

akademický rok: 2013/2014

ZADÁNÍ BAKALÁŘSKÉ PRÁCE

(PROJEKTU, UMĚLECKÉHO DÍLA, UMĚLECKÉHO VÝKONU)

Jméno a příjmení: **Kateřina Geržová**
Osobní číslo: **H11839**
Studijní program: **B7507 Specializace v pedagogice**
Studijní obor: **Sociální pedagogika**
Forma studia: **kombinovaná**

Téma práce: **Názory středoškolských studentů na problematiku manželství a rodičovství**

Zásady pro vypracování:

Zpracování rešerše a studium odborné literatury.

Vymezení terminologie a teoretických východisek z oblasti dospívání, manželství a rodičovství.

Příprava metodiky empirické části, zpracování projektu výzkumu a stanovení výzkumného problému.

Realizace kvantitativního výzkumu formou dotazníkového šetření.

Zpracování a vyhodnocení získaných dat, včetně jejich interpretace.

Prezentace výsledků výzkumu, jejich shrnutí a doporučení pro praxi.

Rozsah bakalářské práce:

Rozsah příloh:

Forma zpracování bakalářské práce: **tištěná/elektronická**

Seznam odborné literatury:

CHRÁSKA, Miroslav. *Metody pedagogického výzkumu: základy kvantitativního výzkumu*. Vyd. 1. Praha: Grada, 2007, 265 s. ISBN 978-80-247-1369-4.

KRAUS, Blahoslav. *Středoškolská mládež a její svět na přelomu století*. Brno: Paido, 2006, 156 s. ISBN 80-7315-125-1.

MATOUŠEK, Oldřich. *Rodina jako instituce a vztahová síť*. 3. rozš. a přeprac. vyd. Praha: Sociologické nakladatelství, 2003, 161 s. *Studijní texty (Sociologické nakladatelství)*, sv. 3. ISBN 80-864-2919-9.

MOŽNÝ, Ivo. *Rodina a společnost*. Praha: Sociologické nakladatelství, 2006, ISBN 80-86429-58-x.

VÁGNEROVÁ, Marie. *Vývojová psychologie: dětství, dospělost, stáří*. Vyd. 1. Praha: Portál, 2000, 528 s. ISBN 8071783080.

Vedoucí bakalářské práce:

Mgr. Eva Šalenová

Ústav pedagogických věd

Datum zadání bakalářské práce:

27. ledna 2014

Termín odevzdání bakalářské práce:

2. května 2014

Ve Zlíně dne 27. ledna 2014

doc. Ing. Anežka Lengalová, Ph.D.
děkanka

L.S.

Mgr. Jakub Hladík, Ph.D.
ředitel ústavu

PROHLÁŠENÍ AUTORA BAKALÁŘSKÉ PRÁCE

Beru na vědomí, že

- odevzdáním bakalářské práce souhlasím se zveřejněním své práce podle zákona č. 111/1998 Sb. o vysokých školách a o změně a doplnění dalších zákonů (zákon o vysokých školách), ve znění pozdějších právních předpisů, bez ohledu na výsledek obhajoby¹⁾;
- beru na vědomí, že bakalářská práce bude uložena v elektronické podobě v univerzitním informačním systému dostupná k nahlédnutí;
- na moji bakalářskou práci se plně vztahuje zákon č. 121/2000 Sb. o právu autorském, o právech souvisejících s právem autorským a o změně některých zákonů (autorský zákon) ve znění pozdějších právních předpisů, zejm. § 35 odst. 3²⁾;
- podle § 60³⁾ odst. 1 autorského zákona má UTB ve Zlíně právo na uzavření licenční smlouvy o užití školního díla v rozsahu § 12 odst. 4 autorského zákona;
- podle § 60³⁾ odst. 2 a 3 mohu užít své dílo – bakalářskou práci – nebo poskytnout licenci k jejímu využití jen s předchozím písemným souhlasem Univerzity Tomáše Bati ve Zlíně, která je oprávněna v takovém případě ode mne požadovat přiměřený příspěvek na úhradu nákladů, které byly Univerzitou Tomáše Bati ve Zlíně na vytvoření díla vynaloženy (až do jejich skutečné výše);
- pokud bylo k vypracování bakalářské práce využito softwaru poskytnutého Univerzitou Tomáše Bati ve Zlíně nebo jinými subjekty pouze ke studijním a výzkumným účelům (tj. nekomerčnímu využití), nelze výsledky bakalářské práce využít ke komerčním účelům.

Prohlašuji, že

- elektronická a tištěná verze bakalářské práce jsou totožné;
- na bakalářské práci jsem pracoval samostatně a použitou literaturu jsem citoval. V případě publikace výsledků budu uveden jako spoluautor.

Ve Zlíně 24. 8. 2014

.....

¹⁾ Zákon č. 111/1998 Sb. o vysokých školách a o změně a doplnění dalších zákonů (zákon o vysokých školách), ve znění pozdějších právních předpisů, § 47b Zveřejněním obhajobních prací;

²⁾ Pokud žáka nepřijímá zveřejňuje diplomová, bakalářská a magisterská práce, u kterých proběhla obhajoba, včetně posouzení odbornosti a výsledků obhajoby prostřednictvím ústředních školních prací, která spravuje. Žálost zveřejnit stavová ústřední předpisů vysokých škol;

(2) Disertační, diplomová, bakalářská a rigorózní práce odvětvové učebnice a obhajobě musí být též nejvýše pět pracovních dnů před konáním obhajoby součástí veřejnosti a musí být určení vnitřním předpisem vysoké školy nebo není-li tak určeno, v místě provozní společnosti školy, kde se má konat obhajoba práce. Každý si může se zveřejnění práce portovat na své náklady výpis, epity nebo rozmnoženiny.

(3) Platí, že odvětvátní práce autor souhlasí se zveřejněním své práce podle tohoto zákona, bez ohledu na výsledek obhajoby.

2) zákon č. 121/2000 Sb., o právu autorském, o právech souvisejících s právem autorským a o změně některých zákonů (autorský zákon) ve znění pozdějších právních předpisů, § 33 odst. 5;

(3) Do práva autorského také nezahrnuje škola nebo školská či vzdělávací zařízení, slyže-li učitel za účelem přímého nebo nepřímého hospodářského nebo obchodního prospěchu k výuce nebo k vlastní potřebě dílo vytvořené škou nebo studentem ke splnění školních nebo studijních povinností vyplývajících z jeho právního vztahu ke škole nebo školskému či vzdělávacímu zařízení (školské dílo).

3) zákon č. 121/2000 Sb., o právu autorském, o právech souvisejících s právem autorským a o změně některých zákonů (autorský zákon) ve znění pozdějších právních předpisů, § 60 Školní dílo;

(1) Škola nebo školská či vzdělávací zařízení mají za nízkých podmínek právo na uzavření licenční smlouvy s užitím školního díla (§ 33 odst.

3). Odpovídá-li autor takového díla užití veřejně bez věcného důvodu, mohou se tyto osoby domáhat náhrady obyčejného projevu jeho vůle u soudu. Ústavnost § 33 odst. 3 není náležitě.

(2) Není-li předáno jinak, může autor školního díla své dílo užití a poskytnout jinému licenci, není-li to v rozporu s oprávněnými zájmy školy nebo školského či vzdělávacího zařízení.

(3) Škola nebo školská či vzdělávací zařízení jsou oprávněny požadovat, aby jim autor školního díla a výjimečně jiný držitel v souvislosti s užitím díla či poskytnutím licence podle odstavce 2 přiměřeně přispěl na úhradu nákladů, které na vytvoření díla vynaložil, a to podle okolností až do jejich zhraně výše; přitom se přiměřeně k výši výdělku držitele školou nebo školským či vzdělávacím zařízením a užití školního díla podle odstavce 1.

ABSTRAKT

Předložená bakalářská práce se věnuje dnešním středoškolským studentům a jejich názorům na manželství a rodičovství. Dále se zabývá tématy rodiny, rodičovství, manželství a i samotným adolescentům. Cílem bakalářské práce je zjištění názorů na manželství, rodičovství a typ partnerského soužití, který si středoškolští studenti v budoucnu přejí. Dále aktuální pohled na registrované partnerství a s tím spojenou adopci dětí. K realizaci výzkumu je zvolena metoda kvantitativního výzkumu a získávání informací o dané problematice probíhá pomocí dotazníku.

Klíčová slova: adolescent, dospívání, manželství, názory studentů, partnerství, rodičovství, rodina

ABSTRACT

Presented thesis is dedicated with today's high school students and their opinions towards marriage and parenthood. Next is concerned about a family, parenthood, marriage and adolescents. The aim of this bachelor thesis is to find the views on marriage, parenthood and a type of partnership which high school students wish into the future. Next current view of a registered partnership and associated adoption of children. The implementation of the research method is chosen quantitative research and gathering information about the issue is via a questionnaire.

Keywords: adolescent, adolescence, marriage, students' opinions, parenthood, family

Děkuji paní Mgr. Evě Šalenové za vedení, cenné rady, připomínky, trpělivý a laskavý přístup v průběhu zpracování mé bakalářské práce. Rovněž děkuji studentům středních škol za ochotu a čas strávený při vyplňování dotazníku. Poděkování patří také mé rodině za podporu a pomoc během mého studia.

Prohlašuji, že odevzdaná verze bakalářské/diplomové práce a verze elektronická nahraná do IS/STAG jsou totožné.

OBSAH

ÚVOD	9
I TEORETICKÁ ČÁST	10
1 CHARAKTERISTIKA MANŽELSTVÍ	11
1.1 ROZDÍLY A OČEKÁVÁNÍ MUŽŮ A ŽEN	13
1.2 SITUACE MANŽELSTVÍ A RODINY V SOUČASNÉ SPOLEČNOSTI.....	14
1.3 ALTERNATIVY MANŽELSTVÍ	16
1.3.1 Fenomén single	17
1.3.2 Nesezdané soužití.....	18
1.3.3 Registrované partnerství.....	20
2 RODINA	23
2.1 NEJVÝZNAMNĚJŠÍ FUNKCE RODINY	24
2.2 ZNAKY SOUČASNÉ RODINY.....	25
2.3 CHARAKTERISTIKA RODIČOVSTVÍ	27
2.3.1 Role matky a otce.....	28
2.3.2 Současný trend odkládání mateřství.....	30
2.3.3 Alternativa bezdětnost.....	31
2.3.4 Alternativa svobodná matka.....	33
3 ADOLESCENCE	36
II PRAKTICKÁ ČÁST	38
4 PŘÍPRAVA VÝZKUMU	39
4.1 POJETÍ VÝZKUMU	39
4.2 VÝZKUMNÝ CÍL	39
4.3 VYMEZENÍ VÝZKUMNÝCH OTÁZEK A VÝZKUMNÝCH CÍLŮ.....	39
4.4 VÝZKUMNÝ SOUBOR A ZPŮSOB JEHO VÝBĚRU.....	40
4.5 TECHNIKA SBĚRU DAT	40
4.6 METODY ANALÝZY DAT	41
5 VYHODNOCENÍ VÝZKUMU A JEHO INTERPRETACE	43
5.1 SHRnutí VÝSLEDKŮ VÝZKUMU A DOPORUČENÍ PRO PRAXI	70
ZÁVĚR	73
SEZNAM POUŽITÉ LITERATURY	75
SEZNAM POUŽITÝCH SYMBOLŮ A ZKRATEK	78
SEZNAM OBRÁZKŮ	79
SEZNAM GRAFŮ	80
SEZNAM PŘÍLOH	82

ÚVOD

Rodina by měla být základní společenskou jednotkou, která i v současné moderní společnosti představuje záruku žádoucího uspořádání společenských vztahů.

V dnešní společnosti, kdy neustále klesá počet sňatků, je rodina a vše co k ní patří, aktuální a diskutované téma, o čemž svědčí i fakt, že na tuto problematiku bylo uskutečněno již několik výzkumů. Jsme přesvědčeni o nezbytnosti zaobírat se názory dnešní mládeže na problematiku manželství a rodičovství. Získané informace by mohly přispět veřejnosti k seznámení se s důvody některých mladých lidí, proč odmítají nebo oddalují vznik stabilního partnerství, manželství a rodičovství. Jedná se o nízkou porodnost, narůstající věk prvorodiček a rozrůstající se počet svobodných matek.

Mnozí mladí lidé pochází z dysfunkčních rodin, tudíž jim schází vzor a obávají se navázat stabilní, trvalý vztah. Významným faktorem je změna v morálních a etických hodnotách od počátku 90. let. V současné době společnost přijímá, téměř bez výhrad, výrazné snížení věkové hranice mladých lidí praktikujících aktivní sexuální život, vysoký životní standard od útlého věku, ztrátu hodnot, jako jsou respekt a autorita rodičů, učitelů, dospělých a seniorů. Snadná dostupnost návykových látek, kult mládí a dokonalosti ve všech oblastech života k tomuto trendu taktéž přispívají.

Z výše uvedených důvodů jsme se zaměřili na zjištění aktuálního náhledu středoškolských studentů na roli rodiny, rodičovství a manželství. Získané informace mohou přispět k pozitivní změně vnímání a pochopení adolescentů.

V teoretické části práce se zabýváme manželstvím, situací manželství v současné společnosti a možným alternativám manželství, jako je fenomén single, nesezdané soužití a registrované partnerství. Další kapitola je věnována rodině. Zaměřujeme se na nejvýznamnější funkce a znaky současné rodiny. Dále se věnujeme rodičovství, s čímž je spojen současný trend odkládání mateřství, alternativa bezdětnost a alternativa svobodná matka. Závěrečná teoretická kapitola se věnuje období adolescence.

Cílem praktické části je zjistit názory středoškolských studentů na problematiku manželství a rodičovství. Dozvědět se, k jaké formě soužití se adolescenti přiklání, zda vůbec chtějí sňatek uzavřít a zda v budoucnu plánují založení rodiny.

Pro zjištění požadovaných skutečností byl zvolen kvantitativní výzkum, otázky byly kladeny pomocí anonymního dotazníku.

I. TEORETICKÁ ČÁST

1 CHARAKTERISTIKA MANŽELSTVÍ

Podle občanského zákoníku č. 89/2012 Sb. (Česko, 2012) manželství je trvalý svazek muže a ženy vzniklý způsobem, který stanoví tento zákon. Hlavním účelem manželství je založení rodiny, řádná výchova dětí a vzájemná podpora a pomoc. Manželství můžeme také vymezit dle Vágnerové (2000, s. 335) „sociálně, kdy manželství představuje dyádu, malou sociální skupinu, která spojuje dvě dosud cizí rodiny novým vztahem příbuzenství. Dále psychologicky, kdy muž i žena si uvědomují příslušnost k tomuto manželství, v němž získali určité role a zvolili si určitý životní styl. Pro jejich vztah je typický určitý styl komunikace, normy, hodnoty a strategie řešení konfliktů. V neposlední řadě fyzicky, tj. manželství má vymezeno určitý prostor a čas, manželé spolu sdílejí společné teritorium domova a zatím nespecifikovaný časový úsek společného života.“

V České republice mohou manželství uzavřít pouze osoby opačného pohlaví a starší osmnácti let. Ve výjimečné situaci může soud povolit uzavření manželství osobě starší šestnácti let. Dále lze v této souvislosti dodat, že muž a žena mají v České republice v manželství stejná práva a stejné povinnosti. Měli by žít spolu a být si věrní. Manželé by se měli vzájemně respektovat, prokazovat si vzájemnou úctu, pomáhat si, společně pečovat o děti a vytvářet zdravé rodinné prostředí.

Manželství vzniká volbou, která je zúčastněnými vnímána jako svobodná, založená výlučně na vzájemné přitažlivosti. Předpokládá se ovšem, že základem vzájemné přitažlivosti jsou emoce, nikoli ekonomické výhody plynoucí z ustaveného svazku. (Možný, 2006, s. 56)

Jak již bylo výše řečeno, dle Občanského zákoníku č. 89/2012 Sb. (Česko, 2012) „manželství se uzavírá svobodným a úplným souhlasným prohlášením muže a ženy o tom, že spolu vstupují do manželství. Toto prohlášení musí učinit buď před obecním úřadem pověřeným vést matriky nebo před orgánem církve nebo náboženské společnosti, které jsou k tomu oprávněny zvláštním předpisem. Toto prohlášení snoubenců má být učiněno veřejně, slavnostním způsobem v přítomnosti dvou svědků.“

Do roku 1992 byla v zákoně o rodině upravena pouze civilní neboli občanská forma sňatku. Možnost podstoupit náboženský obřad po uzavření civilního sňatku sice existovala, aby věřící snoubenci přijali svátost manželství, ale s takovým náboženským obřadem nebyly podle našeho právního řádu spojeny žádné právní následky. V současné době má církevní sňatek tytéž právní následky a stejnou právní váhu jako sňatek občanský.

Snoubenci si tak mohou svobodně zvolit mezi civilní a církevní formou sňatku. (Dvořáková Závodská et al., 2002, s. 12)

Dále dle občanského zákoníku 89/2012 Sb. (Česko, 2012) snoubenci při sňatečním obřadu uvedou, dříve než učiní sňateční projev vůle, že jim nejsou známy překážky, které by jim bránily uzavřít manželství, že navzájem znají svůj zdravotní stav a že zvažili uspořádání budoucích majetkových poměrů, svého bydlení a hmotné zajištění po uzavření manželství.

Manželství plní tři základní funkce. „Je to funkce sexuálního soužití, výchova dětí a vzájemná pomoc. V každém stádiu manželství některá z těchto funkcí převažuje, zatímco jiné jsou méně důležité. Uzavřou-li manželství mladí lidé, převažuje funkce sexuálního soužití, neboť v této době ještě nemají děti, jsou zdraví, soběstační a význam vzájemné pomoci není tak důležitý. Po narození dětí je nejdůležitější funkcí manželství výchova. Ve stáří sexuální potřeby manželů ustupují, děti jsou zpravidla soběstačné, a tak nejdůležitější funkcí manželství je vzájemná pomoc manželů, neboť v této době již nemusí být některý z manželů zcela zdrav, a pak je odkázán na pomoc druhého.“ (Choděra, 2002, s. 11)

Vágnerová (2000, s. 334) poukazuje, že součástí osobní identity se stává manželská role, což znamená přijetí společensky významného životního stylu dospělosti. Jedinec vstupem do manželství získává novou roli, která je sociálně preferovaná a má zejména u dívek větší prestiž, než role svobodného. Manželství nahrazuje původní orientační rodinu a vytváří nové rodinné zázemí. Tím, že manželé mají společné bydliště, domov, společné příjmení, uspokojují tím potřebu citové jistoty. Manželství má vyšší statut, než partnerství. Tím je demonstrována jejich sounáležitost. Zvláště u žen dochází k většímu naplnění podstaty manželství, že nejsou osamoceny. Z dalších atributů uzavření manželství dochází k naplnění sociální normy, respektive začlenění se do určité sociální struktury. Paradoxně někdy nastává situace, že se partner, natolik identifikuje s úspěchy druhého partnera, že dochází k zástupné seberealizaci. Současně v manželství je nutná otevřená budoucnost, kdy manželé mohou plánovat společný život, společné cíle, založení rodiny. Uzavření manželství je základ rodu, který je nositelem určité tradice.

V této kapitole jsme se seznámili s pojmem manželství, uvedli jsme si kdy a za jakých okolností se může uzavřít manželství a také jsme si přiblížili základní funkce v manželství. V následující podkapitole se budeme zabývat různými rozdíly, které v manželství očekává muž a žena.

1.1 ROZDÍLY A OČEKÁVÁNÍ MUŽŮ A ŽEN

Při vstupu do manželství má očekávání manželů svá specifika. Právě pochopit partnera v manželství znamená daleko více vědět o základních rozdílech mezi mužem a ženou. Dle Matouška (1997, s. 15) celkově i z biologického hlediska je muž orientován jinak než žena a to následujícími aspekty. Muž má větší zájem o sféru věcí, větší prostorovou orientaci, lepší matematické nadání, větší schopnost konstruovat mechanismy, stavby apod. U mužů se dále projevuje slabší reakce na smyslové podněty, přímo projevují agresivitu a naopak při kontaktu s neznámou osobou jsou důvěřivější, také pružněji reagují na neochotné projevy chování a lépe se přizpůsobují situacím od nepřátelského postoje ke spolupráci. Naopak ženy se zajímají více o mezilidské vztahy, mají lepší schopnost empatie, lepší zapamatování si podob a jmen lidí, lepší komunikativní dovednosti. Dále rychlejší zpracování informací, zvláště v situacích, které vyžadují okamžité rozhodnutí, lepší koordinaci drobné motoriky, větší reaktivnost na vnější podněty, např. světlo, zvuk, tělesný dotyk. Agresivitu naopak od mužů projevují nepřímo, převážně slovně, v kontaktu s neznámou osobou jsou méně důvěřivé.

Vágnerová (2000, s. 340) poukazuje, že muži z principu bývají z celkového hlediska více spokojeni, nemají potřebu opakovaně vyjadřovat své pocity a lásku k manželce, nemají potřebu o něčem diskutovat a cokoliv měnit. Dále nemá muž potřebu se podílet na povinnostech, pokud k tomu není přímo vyzván. Žena je zpravidla méně spokojena, její potřeba neustálého potvrzování citového vztahu je daleko větší než u partnera, je mnohem citlivější na veškeré nespokojenosti a problémy, které vnímá daleko dříve, má tendenci o nich mluvit a nacházet jejich řešení. Tento rozpor v komunikaci bývá často důvodem ke kolizím jejich vztahu k partnerovi. Muž řeší problém, až se situace dostane do konfliktního rozměru, sám je překvapen, že manželka je nespokojena, je přesvědčen, že k tomu nemá žádný důvod a zpravidla platí, že ženy, ač jsou komunikativnější, nezvládají vyjádřit své problémy tak, aby jim muž stejným způsobem porozuměl.

Dle Janiše (2008, s. 64) jsou očekávání partnerů od manželství následující. Muž očekává, že bude uvařeno, uklizeno, že bude mít snadnou dostupnost sexu, neustálý obdiv, hlavně v přítomnosti jiných lidí. Předpokládá, že nebude zatěžován starostmi a už vůbec ne drobnými domácími pracemi a zařizováním na úřadech apod.. Žena ke své spokojenosti potřebuje posedět a popovídat si, být v dobré duševní pohodě a v porozumění s manželem. Muž by měl vycítit co manželka potřebuje a vyjadřovat ji lásku po celý svůj život.

Hargašová (in Pláňava, 2000, s. 140) navrhla model vývoje rodiny, který nazvala integrativním. Rozlišila osm stádií nazvaných, „stádium identity dvojice, stádium narození dítěte, narození dalších dětí, odchod dětí do školy, dospívání dětí, opouštění rodinného hnízda, stádium stárnoucí dvojice, stádium po úmrtí jednoho z manželů. Dominujícím kritériem dělení jsou situace a události spjaté s příchody, odchody a s vývojem dětí.“

Manželské soužití z hlediska vývojových krizí Plzák (in Pláňava, 2000, s. 141) rozlišuje na počáteční adaptační fázi soužití, kdy začínají působit objektivní rozpory manželství. První manželská krize se projeví mezi třetím až sedmým rokem soužití. Nejkrizovější je vrchol kolem 5 let trvání manželství, pokud tato krize je překonána a manželství pokračuje dál je předpoklad, že 10 - 15let trvajícím obdobím by mělo být bezproblémové a toto období nazývá intervalem, tj. mezidobím mezi první a druhou manželskou krizí. Výše jmenovaný autor považuje druhé krizové období za objektivní, nezávislé na vůli manželů a objevuje se mezi 17 - 25 rokem manželství s vrcholnou fází kolem 21 – 22 let.

1.2 SITUACE MANŽELSTVÍ A RODINY V SOUČASNÉ SPOLEČNOSTI

V této kapitole se budeme zabývat situací manželství a rodiny v současné společnosti. Přiblížíme si možné důvody, proč se mladí lidé do manželského svazku příliš neangažují a odsunují ho na pozdější čas nebo s manželstvím nepočítají vůbec.

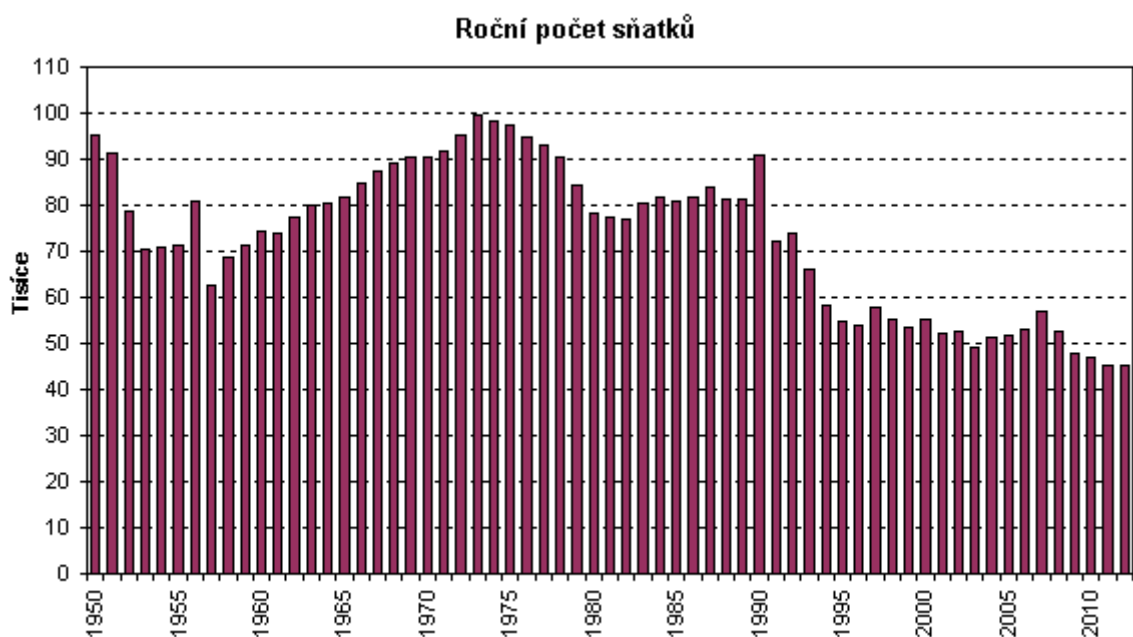
Mladí lidé se v současnosti do manželství příliš nehrnou a spíše jej odkládají na pozdější dobu. Možná příčina je, že v Evropě a stejně tak i v České republice pravděpodobnost zániku manželství rozvodem stoupá. „Při vysoké pravděpodobnosti a snadnosti rozvodu, přestává být manželství jistotou a ztrácí se důvod k jeho uzavření. Rozvodovost se začíná snižovat, protože svazky, které se rozpadají, nebyly už často ani jako manželství registrovány, byla to nesezdaná soužití.“ (Možný, 2002, s. 180)

Vágnerová (2000, s. 341) v této problematice shodně uvádí, že „míra spokojenosti mladých lidí v manželství postupně stále klesá. Manželství současnosti přináší stejné povinnosti a omezení, ale na druhé straně má méně výhod. Nepředstavuje už takovou kvalitativní změnu v životě páru, jak tomu bylo dříve. Sexuální život není vázán na manželství a ani setrvávání ve stavu svobodných, nepředstavuje takové sociální stigma

jako v minulosti. Alternativní styl svobodného života nebo volné soužití může být pro mnohé mladé lidi přitažlivější.”

Tuto skutečnost nám potvrzuje i následující graf, kde vidíme roční počty sňatků v České republice od roku 1950 až po rok 2012.

Obrázek 1 - Roční počet sňatků v letech 1950 - 2012

(Český statistický úřad, 2013c)

Každý jedinec má individuální představy a postoje k manželství. Často se poukazuje na to, že v moderní společnosti dochází k poklesu sňatečnosti právě proto, že mladí lidé dávají přednost životu, který pokud možno neomezí jejich osobní svobodu a individuální rozvoj. Podle Fialové et al. (2000, s. 74) lze vztah mezi manželstvím a svobodou vnímat čtverým způsobem:

- „Idealisté“ si myslí, že je manželství nijak neomezí, a proto do manželství vstoupí ochotně.
- „Individualisté“ si uvědomují, že manželé se musí navzájem podřizovat, a protože se omezovat nechťejí, sňatek příliš ochotně uzavírat nebudou.
- „Realisté“ si uvědomují, že vstupem do manželství přijdou o část své svobody, ale jsou ochotni tuto cenu zaplatit.

- Poslední skupinu představují lidé, kteří si myslí, že by je manželství v otázce osobní svobody neomezilo, ale stejně by je uzavřít nechtěli, jejich nechuť ke sňatku pramení z jiných důvodů.

1.3 ALTERNATIVY MANŽELSTVÍ

Manželství řadíme mezi nejstarší sociální instituce v dějinách lidstva. Na základě židovsko - křesťanské tradice se vyprofiloval ideál striktně monogamního a trvalého manželství, které bylo podchyceno morálně mravním kodexem desatera přikázání. V průběhu staletí došlo zvláště v poslední době k sociokulturním proměnám, kdy striktně vyhraněné manželství ztrácí svůj původní společenský význam i mnohé funkce. Manželství znamená, že přijímáme společensky vymezený životní styl, který spadá do atributů dospělosti. (Vágnerová, 2000, s. 333 - 334)

Přesto je nutné mít stále na paměti, že rodina založená na manželství dvou osob opačného pohlaví je stále s ohledem na stabilitu manželského soužití nejlepším způsobem jak realizovat biologické, emoční, ekonomické a socializační funkce rodiny. Tyto aspekty jsou vztaženy především vůči dětem, tak vůči společnosti a potažmo tedy státu. Je nutné, aby stát samozřejmě respektoval i jiné formy partnerského soužití, které jsou dány posledním vývojem a sociální pomoc zaměřil hlavně na vychovávané děti.

Společně s Gjuričovou a Kubičkou (2009, s. 94) můžeme zdůraznit, že v současné době relativně rychle přibývá rodin, kde rodiče spolu žijí dlouhodobě a také společně vychovávají děti, aniž by však uzavírali formální sňatek. V České republice, ale zatím tento trend není tak rozšířený jako v některých západoevropských a především severoevropských zemích. I tak se ale v této souvislosti nabízí naléhavá otázka, zda formálně uzavřené a právně platné manželství dvou osob opačného pohlaví v současnosti představuje jedinou formu svazku, která je analogická celosvětovému, historickému a transkulturnímu fenoménu manželství.

Autorský kolektiv Gillernová, Kebza, Rymeš et al., (2011, s. 109) ve své práci shrnuje, že současná rodina poskytuje širokou škálu alternativ partnerského a rodinného soužití a tudíž také i charakteru reprodukčního procesu. Z těchto alternativ lze pro přehlednost zmínit především následující:

- Soužití biologických rodičů a jejich dětí.

- Soužití rodičů adoptivních či pěstounských a získaných či osvojených dětí.
- Soužití partnerů rozhodnutých nemít žádné děti.
- Soužití bezdětných manželů bez možnosti mít vlastní biologické potomky přirozenou cestou, tedy bez případné adopce či asistované reprodukce.
- Soužití bezdětných manželů, kteří se však bezdětnými stali z důvodu tzv. nekonzumovaného manželství.
- Soužití bezdětných manželů, kteří získají vlastního biologického potomka různými alternativními způsoby, např. umělé oplodnění ženy, žena jako nositelka cizího vajíčka, žena jako dárkyně vajíčka jiné nositelce, která však po narození dítěte plní roli jeho matky.
- Rodiče, kteří žijí bez vlastních biologických dětí, protože nebyli ochotni nebo schopni postarat se o jejich potřeby a děti jim byly proto odebrány.
- Žena, která se rozhodne vychovávat dítě sama na vlastní zodpovědnost a partnera o jeho narození proto vůbec neinformuje.
- Homosexuální nebo lesbické (případně bisexuální) dvojice pečující o dítě jednoho nebo obou z partnerů.

Je zcela jednoznačné, že zmínění autoři, neuvedli ještě všechny možnosti alternativ manželství, které dnešní doba přináší. Níže specifikujeme fenomén single, nesezdané soužití a registrované partnerství.

1.3.1 Fenomén single

Tento fenomén lze v podstatě definovat až od sexuální revoluce, jak jsou nazývána 60. léta 20. století období „květinových dětí“, která souvisí s nástupem antikoncepce a nového životního stylu, který původní společnost jen velmi těžce akceptovala. Tento uvolněný styl byl úplně nový pro celou společnost a tím vytvářel nesourodé názory mezi jednotlivými teoriemi jak sociologů, tak i laické veřejností.

Jandourek (2003, s. 119) definuje singly jako „jedince, kteří nechtějí vstupovat do manželství, protože jim život o samotě v zásadě vyhovuje. Motivací je především větší možnost věnovat se kariéře, osobním zálibám, vstupovat do více sexuálních vztahů. Druhou stránkou tohoto životního stylu jsou pocity osamocení a izolace.“

Lidé, kteří žijí sami, jsou většinou specifikováni něčím jiným, než klasickými mezilidskými vztahy, např. svou profesí. Absentuje u nich určitá složka identity, ale na druhé straně akcentují psychickou i sociální autonomii. Takový styl života vede k anonymitě a může někdy vést až k určité izolaci. V souvislosti s jakýmkoliv životním stylem je důležité, zda si jej člověk sám zvolil, protože vyhovuje jeho identitě nebo zda k němu byl okolnostmi donucen, i když mu vnitřně nevyhovuje. Vágnerová (2000, s. 341) ve skupině mladých lidí definuje tři skupiny lidí, kteří žijí sami:

- Osoba, která si zvolí tento styl života, si jej většinou vybere sama, jelikož ji vyhovuje a chce takto žít i v budoucnosti. Důvody mohou být různé, např. osobnostní vlastnosti, dominance profesního zaměření, religiózní aspekty nebo i odlišná sexuální orientace apod.
- Jedinec, který tento styl života vnímá jako dočasný, zvolil si je jen v období mladé dospělosti. Experimentuje s různými partnerskými vztahy, preferuje svou profesi nebo záliby. Dalo by se říci, že jde spíše o odklad partnerského soužití, než jeho definitivní odmítnutí.
- Člověk, který nemá jinou možnost, tudíž si tento styl dobrovolně nevybral. Chybí mu trvalý partner, s nímž by žil. Nedovede svůj styl života změnit, i přesto, že s ním není příliš spokojený. Jedná se většinou o život osamělého, izolovaného a často i nejistého člověka. Můžeme zde zařadit např. osoby, které se rozvedli a poté si již nenašli nového partnera.

1.3.2 Nesezdané soužití

Za nesezdané soužití obecně považujeme takovou situaci, kdy pár žije i bydlí ve společné domácnosti a zpravidla také společně hospodaří, aniž by uzavřel manželství. (Fialová et al., 2000, s. 122)

Fialová et al. (2000, s. 132) dále vysvětluje, že „nesezdané soužití není podle jejího šetření, ani celoživotní strategií, ani náhražkou manželství, přestože tak bývá interpretováno. Je spíše formou párového soužití, která navazuje na „chození“ jako období vzájemného poznávání a posunuje je do jiné polohy. I názory respondentů ukazují, že není mladými lidmi chápáno jako náhražka manželství, tzn. vážného, závazného a právně zakotveného vztahu, ale jako způsob chození v období poznávání, zkoušení, testování

partnera, zda je pro manželství „vhodný“. Nesezdané soužití se tak stává společností a také rodiči tolerovanou formou předmanželského stádia života.“

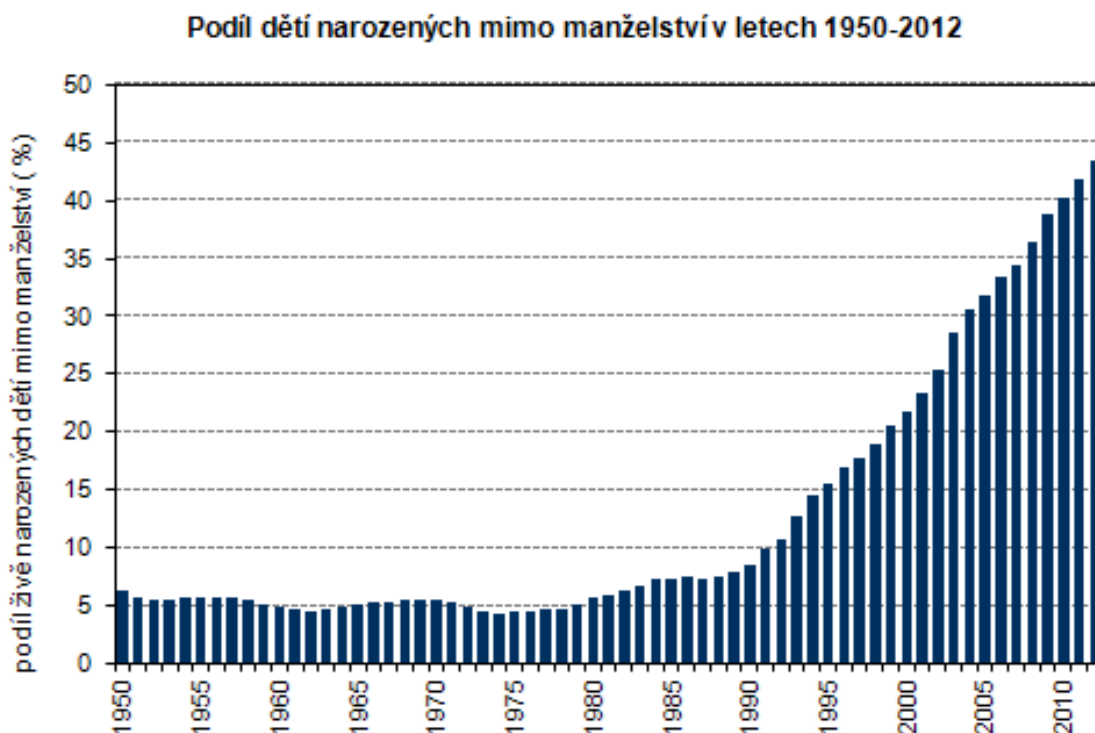
Vágnerová (2000, s. 343) doplňuje tuto teorii o poznatek, že toto soužití, které je tolerovanou formou předmanželského stádia života může uspokojovat emocionální i sexuální potřeby, ale na druhé straně může takový model vytvářet nespokojenost s pocitem nestabilní situace. Důležitým prvkem, který potvrzuje tuto teorii je možná zvýšená žárlivost na partnera, který se vlastně může chovat jako volný s možností kdykoliv odejít. Dále uvádí, že představa větší trvalosti a naplnění volného svazku není oprávněná. Kohabitace se tím rozpadá daleko jednodušším způsobem, protože odchod jednoho z partnerů není vázán na ritualizovaný úřední akt. Není za potřebí jeho rozpad potvrdit institucionálně, složitě, finančně a časově náročnou procedurou jako rozvod.

Volná soužití mají dramatický nárůst, který je dán mnoha faktory, které jsme již popsali výše. V kostce jen zopakujeme základní atributy tohoto problému. Nesrovnatelně větší možnosti ke vzdělání doma i v zahraničí, možnosti kariérních růstů, pracovních příležitosti jak v tuzemsku, tak v zahraničí, antikoncepce na daleko vyšší úrovni, svobodomyšlnost apod.

Tato problematika se jednoznačně daleko více centralizuje ve velkých městech. Na vesnicích je přece jenom tato kohabitace daleko více tlumena tradičním pojetím života, církevními hodnotami a celkovým pojetím životního stylu. Dle Možného (2006, s. 262) „při trvalé míře fertility 1,2 dětí na ženu, klesá počet lidí v populaci na polovinu každých 32let. Pokud by se současná míra reprodukce zachovala jako trvalá, mohli by se děti, které se dnes rodí, dožít České republiky s méně než třemi milióny původního obyvatelstva.“

Tento graf ukazuje počet narozených dětí mimo manželství v procentuálním nárůstu a zjevně se jedná o dramatický nárůst.

Obrázek 2 - Podíl dětí narozených mimo manželství v letech 1950 - 2012

(Český statistický úřad, 2013a)

1.3.3 Registrované partnerství

Registrované partnerství je trvalé společenství dvou osob stejného pohlaví, vzniklé způsobem, který tento zákon stanovuje. Partnerství vzniká projevem vůle dvou osob stejného pohlaví učiněným formou souhlasného svobodného a úplného prohlášení těchto osob o tom, že spolu vstupují do partnerství. První země v Evropě i ve světě, kde bylo uzákoněno registrované partnerství je Dánsko a to bylo učiněno již v roce 1989. V České republice je zákon platný od roku 2006, kdy registrované partnerství řeší aktuálně platný zákon č. 115/2006 Sb. o registrovaném partnerství a o změně některých souvisejících zákonů. Od 1. července 2006 tak mohou osoby stejného pohlaví vstupovat do sezdáných svazků, které jim poskytují některá z práv, která mají manželské páry, jako je např. podávání informací o zdravotním stavu partnera, dědické právo, možnost vzájemného zastupování, vyživovací povinnost aj. Homosexuální menšinu je v současnosti stále více vidět a i společnost začíná být vůči nim tolerantnější a přestává to brát jako něco nenormálního. Pokud se ale týká rodičovství a adopce dětí homosexuálními páry, tolerance

rázem opadává, veřejnost zatím ještě na tuto skutečnost není připravena. (Sobotková, 2001, s. 148 - 149)

Tento názor si můžeme potvrdit i podle Českého statistického úřadu, který uvádí že, registrované partnerství má podporu i u veřejnosti. Z průzkumu z května roku 2013 bylo zveřejněno, že necelé tři čtvrtiny lidí souhlasí, že by homosexuálové měli mít právo uzavřít registrované partnerství. Naopak 23 % s touto možností nesouhlasí. S tím, že by homosexuálové mohli uzavírat sňatek už souhlasí pouze 51% občanů. V roce 2011 byla poprvé položena při sčítání lidu otázka na registrované partnerství. V rámci úplných rodin pak byly poprvé zpracovávány údaje i o rodinách párů stejného pohlaví, tzn. jak o registrovaných partnerstvích, tak o rodinách partnerů, jejichž vztah nebyl institucionalizován, tzv. faktická partnerství. Podle výsledků sčítání bylo v České republice 632 domácností, které byly tvořeny registrovanými partnery a 4 056 domácností tvořili partneři ve faktickém partnerství. Data se vztahují jen na osoby, které byly ochotny soužití s osobou stejného pohlaví do sčítacího formuláře uvést. Vzhledem k velké citlivosti a stigmatizaci tohoto tématu, data ze sčítání s největší pravděpodobností nepostihují všechna soužití osob, můžeme tedy předpokládat, že těchto soužití bude ve skutečnosti více. (Kohoutová, 2013, s. 1)

Český statistický úřad dále také poukazuje, že se v České republice registrovaná a faktická partnerství vyskytují převážně mezi muži a lidmi v mladém a středním věku. Podíl osob, které uvedly, že uzavřely registrované partnerství na celkové populaci pak roste s vyšším dosaženým vzděláním, obdobně jako u osob opačného pohlaví vstupujících do manželství. Jen opravdové minimum z partnerů žije v domácnosti se závislým dítětem, tzn. z ekonomicky neaktivním potomkem. (Kohoutová, 2013, s. 4 - 5)

Důležitý je také systémový pohled na homosexuální páry. Musíme brát v úvahu i širší kontext, jako jsou např. původní rodiny partnerů a vliv většinové společnosti. „Zvláště významný je postoj původních rodin k partnerství jejich dospělého dítěte s osobou stejného pohlaví. Podpora ze strany původní rodiny může přispívat k psychické vyrovnanosti a stabilitě páru, zatímco odmítání až zavržení původní rodinou může být zdrojem dlouhodobé psychické bolesti.“ (Sobotková, 2007, s. 193)

Problematika rodičů, respektive proces akceptace skutečnosti, že jejich dítě má homosexuální orientaci, závisí podle autorky Allenové (in Sobotková, 2001, s. 152), která se sama hlásí k homosexuální orientaci, na mnoha faktorech. Pozitivem je, pokud se již

rodiče v předchozích situacích setkali s člověkem, který má nějaké stigma nebo je prostě „jiný v kladném smyslu“. Přínosem pro rodiče je i to, zda mají důvěryhodnou osobu, se kterou se mohou dělit o své pocity a zážitky. To, aby rodiče lépe přijali fakt, že mají dítě s homosexuální orientací závisí také na vztahu k dítěti a době, po kterou tuto skutečnost vědí. Situaci rodičům může ulehčit i přítomnost dalších dětí v rodině. Co je zcela určitě problematické pro rodiče, je ztotožnit se s hrozbou nakažením AIDS. Kladem v této situaci je, pokud potomek žije ve stabilním intimním vztahu, kde je možnost nakažení nižší. Dalším negativem pro akceptaci daného stavu je fakt, že se rodiče pravděpodobně nedočkají vlastních vnoučat.

Závěrem by bylo vhodné upozornit na skutečnost, že ač problematika homosexuality je stará, tak jak je lidstvo samo, tak vědecká studia zatím nejsou relevantně zpracována. Týká se to problematiky rodičovství, předsudků majoritní společnosti při akceptaci homosexuality a dalších témat s tím spojených. Například by bylo vhodné, aby společnost odbourávala různé nepodložené předsudky vůči této entitě. Goldenbergovi (in Sobotková, 2001, s. 151) uvádí několik mýtu, kterých se dokonce dopouští i někteří odborní poradci. „Většina homosexuálních mužů je v projevu feminní a většina homosexuálních žen zase maskulinní. Většina homosexuálních párů zastává tradiční role rozdělené na aktivní (mužskou) a pasivní (ženskou) roli. Všichni homosexuální muži jsou promiskuitní. Většina homosexuálních jedinců je ze své orientace nešťastná a hledá terapii pro to, aby se vrátila k heterosexuality. Homosexualita je nepřirozená, protože se nevyskytuje u jiných živočišných druhů. Homosexuálního jedince lehce identifikujeme podle vnějších projevů a způsobů chování.“

2 RODINA

V této kapitole se budeme věnovat rodině. Seznámíme se s pojmem rodina v různých podobách a přiblížíme si různé typologie rodin.

Termín rodina, má nespočetně mnoho výkladů a způsobů, jak tento výraz můžeme pochopit. Každá vědní disciplína, ať už je to sociologie, právo či psychologie, uplatňuje jiný přístup. „Sociologie preferuje pojem sociální instituce nebo malá sociální skupina, sociální psychologové dávají přednost pojmu primární skupina před institucí, pedagogové zdůrazňují výchovně-socializační funkci rodiny, ekonomové považují rodinu za výrobní nebo spotřební jednotku.” (Kraus a Poláčková, 2001, s. 78) Taktéž odborníci vykládají tento termín vždy dle svého a nemají jednotný výklad. Rodinu je tedy možno definovat podle různých hledisek. Např. Kraus a Poláčková (2001, s. 78) uvádí, že, „rodina je společně žijící malá skupina lidí spojená pokrevními svazky a úzkými citovými vazbami. Je to institucionalizovaný sociální útvar nejméně tří osob, mezi nimiž existují rodičovské, příbuzenské nebo manželské vazby. Rodina je postavena na partnerství osob opačného pohlaví, které má trvalejší ráz, a na příbuzenství. Výchozím znakem každé rodiny je existence nejméně jednoho dítěte bez zřetele na jeho věk.“ Geist (1992, s. 344) definuje rodinu jako „Institucionalizovaný sociální útvar nejméně tří osob, z něhož část členů je vzájemně spojena pokrevním nebo adoptivním, sociálním vztahem rodič-dítě, druhá část vztahem matka - otec, třetí část, která se vždy nutně nemusí objevovat, vztahem pokrevním nebo adoptivním, sourozenectvím, všichni vztahem příbuzenství v sociálně sankcionovaném více či méně trvalém sociálním vztahu.” Dle Nakonečného (2009, s. 425) „je to charakteristická primární malá skupina, která je sociologicky charakterizována jako společenská instituce tvořící důležitý stavební kámen lidské společnosti, neboť má řadu významných společenských funkcí, kromě jiných se v ní uskutečňuje primární socializace dítěte.“

Jak uvádí Kraus a Poláčková (2001, s. 78 - 79), charakteristickým znakem československé rodiny v druhé polovině 20. století byl fakt, že se jednalo hlavně o rodinu manželskou. Společenskou normou a požadovaným znakem společného života partnerů bylo uzavření manželství.

Moderní rodina, tvořena manželským párem a dětmi, bývá označována rodinou nukleární. Rozšířená rodina o blízké příbuzné, tj. prarodiče, strýce, tety a ostatní příbuzné

se nazývá rodina rozšířená. Prostor pro odlišení typu rodiny, v níž jedinec vyrůstá jako dítě a kterou sám zakládá, nabízejí pojmy rodina orientační a prokreační.

Dále lze hovořit o rodině úplné a neúplné. Úplná rodina je taková, v níž žijí všichni základní členové této skupiny, tzn. oba rodiče a děti. Vztah mezi rodiči vytváří pevnou rodinnou atmosféru a podstatně určuje i všechny ostatní vztahy. V neúplné rodině není obsazena role jednoho z rodičů, např. se může jednat o svobodnou matku, rozvedené rodiče nebo také o vdovce či vdovu. Počet osob, kteří žijí v neúplné rodině je dnes poměrně hodně vysoký. Stává se, že si rodiče nerozumí, nedokážou spolu žít a problémy často řeší rozvodem.

Podle závažnosti poruch rodiny, lze také rozlišit podle Kvapilové (in Janiš, 2008, s. 21 - 22) rodiny: funkční, problémové, dysfunkční a afunkční. Funkční rodina plní poměrně všechny své funkce a je v ní zajištěn dobrý vývoj dítěte. Odhaduje se, že takových rodin je v populaci kolem 85 %. V problémové rodině je některá z funkcí narušena, ale ne tak, aby ohrožovala standardní vývoj dítěte a celkový rodinný systém. Problémová rodina je schopna danou situaci řešit bez vnějšího zásahu. Prezentuje se, že ve společnosti je zhruba 12 - 13 % problémových rodin. V dysfunkční rodině existuje více poruch funkcí, které ji také bezprostředně ohrožují, hlavně pak dítě. Rodina vyžaduje soustavnou péči a péči z vnějšího prostředí. Odhaduje se, že ve společnosti jsou přibližně 2 % dysfunkčních rodin. V afunkční rodině jsou poruchy funkcí tak závažné, že rodina přestává plnit svůj základní úkol, dokonce může dítě ohrožovat v samotné existenci. Řešením se stává vyjmutí dítěte z takového prostředí a přesunutí do náhradní rodinné péče. Ve společnosti je přibližně 0,5 % afunkčních rodin.

2.1 NEJVÝZNAMNĚJŠÍ FUNKCE RODINY

Funkční rodina má pro dítě nejdůležitější význam a také rozhodující vliv na jeho psychický a tělesný vývoj. Rodina dítě neustále tvaruje a utváří, prostřednictvím rodiny si dítě uvědomuje své místo i roli na tomto světě. V odborné literatuře se můžeme setkat s různým upořádáním a členěním základních funkcí, ale ve výsledku se všechny funkce prolínají a doplňují. Dle Dunovského (1999, s. 92 - 93) funkční rodina musí plnit tyto základní a nejdůležitější funkce:

- **Biologicko - reprodukční funkce:** má zabezpečit početí a plození dětí a má vést k zachování lidského rodu. Tato funkce bývá také nazývána jako sexuální. Může se sice

uplatnit i mimo rodinu, ale je důležité zdůraznit, že až v rodině nabývá svůj plný význam.

- **Ekonomicko - zabezpečovací funkce:** vztahuje se na všechny členy domácností, týká se oblasti materiální, duševní, duchovní nebo sociální. V nejširším pojetí má dát všem svým členům životní jistotu. I když se dnešní rodina stává spotřební jednotkou, závislou na výrobní činnosti společnosti, stále si udržuje určité prvky výroby. Především vnitřní činnosti rodiny jako je úklid a další nezbytné domácí činnosti vytvářející její hmotné zabezpečení.
- **Emocionální funkce:** je nepostradatelnou pro citový vztah a citové zázemí, jak pro dospělé, tak zejména pro děti. Tuto funkci považuje Janiš (2008, s. 17) za pocit stability, bezpečí a jistoty. Jde o navázání hlubokých, dlouhodobých a citových vazeb mezi jednotlivými členy rodiny a blízkými rodinnými příslušníky.
- **Socializačně - výchovná funkce:** dle Dunovského (1999, s. 92 - 93) se jedná o nejvýznamnější rodinnou funkci, která spočívá v opravdovém zájmu o dítě a kvalitní péči o něj, v jeho výchově, přijetí a porozumění mu v jeho vývoji, potřebách a požadavcích. Prosazuje vždy nejlepší zájem o dítě a jeho prospěch, ochraňuje ho před nepříznivými situacemi a učí ho, aby bylo samo schopno čelit a překonávat je. Těžištěm je prosazování a ochrana dětských práv, které jsou obsaženy v Úmluvě o právech dítěte.

Např. Janiš (2008, s. 17) rozšiřuje členění o funkci výchovnou, kdy rodič sleduje opravdový zájem o dítě, péči o něj, stejně tak jako o jeho výchovu. Jedná se o celkový rozvoj jeho osobnosti na základě znalostí jeho fyzických a psychických zvláštností. Jde o uspokojování základních potřeb, volby nejlepší výchovné strategie dítěte s cílem jej co nejlépe připravit do budoucího života.

V této kapitole jsme si ujasnili jaké funkce by měla plnit funkční rodina a v následující kapitole se seznámíme se znaky současné rodiny v naší společnosti.

2.2 ZNAKY SOUČASNÉ RODINY

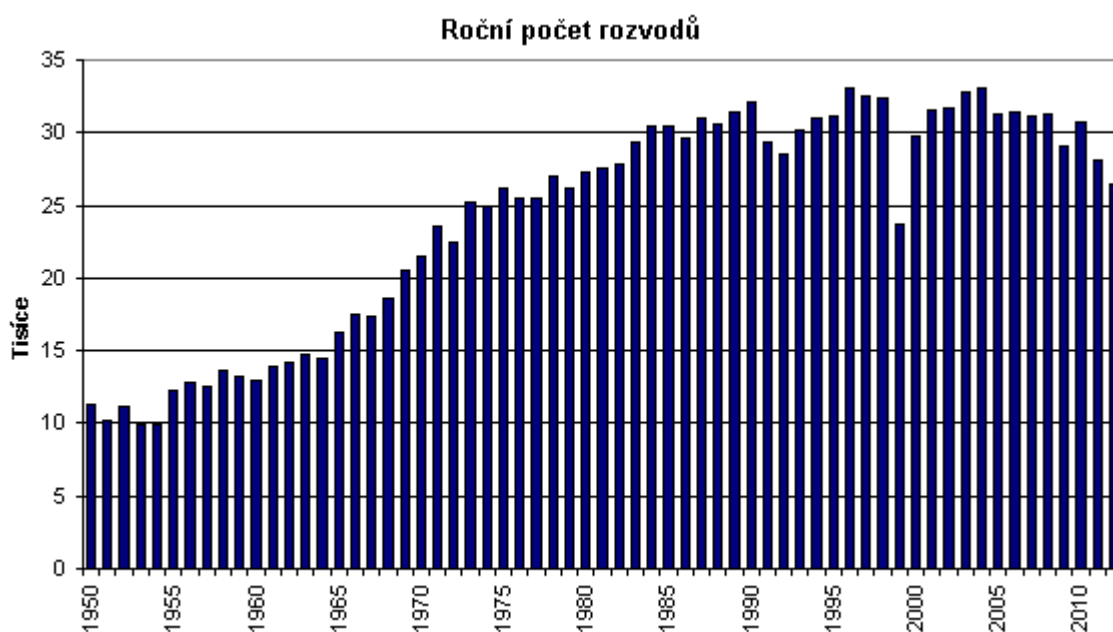
Přechod od rodiny tradiční, přes rodinu moderní až po současnou postmoderní je značný. Změnila se doba a společně s ní samozřejmě i samotná společnost a ani instituce jako je rodina se změnám neubráníla a změnila se takřka od základu. V moderní rodině byla struktura ještě nukleární. Dnes je již velice individualizovaná a také variabilní.

Mezigenerační přenos je opravdu slabý a funkce většinou pouze citové. Což jasně potvrzuje i Možný (2006, s. 22), který hovoří o tom, že rodině zůstal konsum, zábava a citové bezpečí, z čehož jen v tom posledním je jistě nenahraditelná.

Dle Krause a Poláčkové (2001, s. 83 - 84) můžeme charakterizovat několik znaků současné rodiny:

- **Množství funkcí rodiny převzaly jiné sociální instituce:** dnešní rodina už neplní ani zdaleka tolik funkcí, v porovnání s dřívější rodinou. Např. funkci ekonomickou z velké většiny přebírá stát.
- **Oblast zakládání rodiny ztrácí svoji ritualizovanou podobu:** legalizace partnerského soužití není nutnou podmínkou rodinného života, zvyšuje se podíl rodin založených na soužití partnerů bez uzavření manželství.
- **Snižuje se stabilita rodiny:** z řady důvodů objektivních i subjektivních dochází k nárůstu rozvodovosti.

Obrázek 3 - Roční počet rozvodů v letech 1950 - 2012

(Český statistický úřad, 2013b)

- **Mění se celková struktura rodiny:** klesá počet dětí v rodině, omezuje se vícegenerační soužití a narůstá počet osob žijících v jednočlenných domácnostech.

- **Rozvoj zaznamenává antikoncepce a plánované rodičovství:** ubývá nechtěných těhotenství, přičemž postoje k umělému přerušení těhotenství jsou značně liberální.
- **Prodlužuje se délka života a tím i trvání rodiny po odchodu dětí:** narůstá doba, po kterou žijí děti s rodiči ve společné domácnosti.
- **K proměnám dochází v organizaci rodinného cyklu:** rodiče se stávají osoby ve vyšším věku, děti se začínají rodit teprve po určité době trvání manželství či partnerského života. Prarodiči se tak stávají stále starší osoby, které jsou však vzhledem ke změnám v důchodové praxi velmi často ještě zapojeny do pracovního procesu.
- **Zvyšují se nároky na čas rodičů strávený v pracovním procesu:** v důsledku toho se zkracuje čas strávený s dětmi a ostatními členy rodiny.

2.3 CHARAKTERISTIKA RODIČOVSTVÍ

Narození malého dítěte obnáší pro mladé rodiče obrovskou změnu. Je to celá plejáda nových situací, se kterými se doposud nikdy nesetkali a je pro ně obrovskou výzvou, aby se těmto změnám přizpůsobili a ve spoustě nových výzev, především v zodpovědnosti obstáli. Abychom jako rodiče obstáli, znamená vynaložit obrovské úsilí ve snaze rozvinout ty nejlepší vlastnosti, které jsou skryté v našich dětech a ty špatné co nejvíce potlačit. Být dobrým rodičem znamená, být především vzorem, pro kterého výrazy jako jsou čest, sebeúcta, ohleduplnost, spolehlivost a celá škála dalších jako je laskavost, empatie, ambice, vůle, vytrvalost a odvaha nejsou jen prázdnými slovy.

Dle Rheinwaldové (1992, s. 144 - 145) „k vytvoření zdravého charakteru je zapotřebí pocit vlastní zdravé osobnosti. Dítě si musí získat pozitivní představu o sobě. Musí být na sebe hrdé, uvědomovat si více a více své možnosti a práva. Musí se učit znát samo sebe a mít se rádo. Tyto věci jsou důležité pro duševní zdraví a šťastný život dítěte. K vytvoření vlastní identity potřebuje dítě jistotu a pocit, že k někomu a něčemu patří. Než si vytvoří, tak silnou osobnost, že bude moci stát na svých vlastních nohou v každé situaci, ztotožňuje se nejdříve se svými vzory. A proto je tak nesmírně důležité, aby to byly pozitivní předlohy.“

„Rodičovská role je důležitou součástí identity dospělého člověka. Je to role primárně biologicky podmíněná, ale zároveň i psychicky a sociálně významná. Její vliv na osobnost člověka, jeho uvažování a emoční prožívání, další role i mezilidské vztahy je značný.

Rodičovství je považováno za zcela přirozené, ne-li samozřejmé vyústění manželství. Rodičovská, zejména mateřská role je sociálně vysoce ceněna.“ (Vágnerová, 2000, s. 344)

Vágnerová (2000, s. 344) dále mimo jiné uvádí, že rodičovská role je silně asymetrická, tzn. že, rodič je dominantní autoritou, kdy je mu dítě ve všem podřízené. Není vratná, nelze přestat být rodičem, pokud např. nejsme spokojeni s vlastnostmi dítěte, tzn. člověk, který se stane rodičem, se jim stává navždy. Dítě své rodiče poutá společným svazkem, protože je jejich společným potomkem. A rovněž, jak jsme již uvedli v úvodu tohoto pojednání, vyžaduje razantní změnu životního stylu, jelikož přináší mnoho povinností, omezení a klade značné nároky na zodpovědnost.

V této kapitole jsme se obecně seznámili s tím, co obnáší rodičovská role a v následující podkapitole si pro pochopení rozlišíme rodičovskou roli na matku a otce.

2.3.1 Role matky a otce

Významným okamžikem pro rodiče je narození dítěte. Je to přelom, kdy z prenatalního období se zcela konkretizuje pohlaví, podoba a dítě se stává samostatnou bytostí se jménem a vlastní podobou. Je to čas, kdy si rodiče mohou představovat v podstatě neomezené možnosti a plány, čím jeho dítě bude.

Vágnerová (2000, s. 351) uvádí, že je velmi důležité, aby tyto očekávání nebyly nad možnostmi dítěte. Rozumný rodič by měl vždy realisticky zvážit a usuzovat na základě rodinné úrovně. Především tyto přemíry očekávání se týkají především prvorozených dětí. U dalších dětí tyto očekávání jsou již daleko realističtější a většinou se další děti posuzují podle prvorozených dětí. Dá se říci, že i tato euforie je projevem pozitivního zájmu o dítě, což je dobrým signálem, jak pro kvalitu rodiče, tak pro správný psychosociální rozvoj dítěte. Postupně dochází k harmonizaci vzájemné komunikace mezi rodičem a dítětem.

Pro matku je velmi důležité období těsně po porodu pro dobrý rozvoj mateřského chování. Okamžitý kontakt s dítětem vytváří pevný citový vztah, snadnější navázání a porozumění k dítěti. Úloha matky je vysoce ceněna a má vysokou prestiž, i když na druhé straně lze říci, že se uplatňuje k matkám až nerealistické očekávání. Tím se myslí představa, že matka je v této roli jednoznačně šťastná a její dítě i péče o něj jí naplňuje pouze pozitivními pocity. Ve skutečnosti můžeme konstatovat, že nové problémy jsou často natolik náročné, že je matka v některých případech nezvládá a z toho potom pramení

její frustrační pocity, zklamání a pocit z nenaplněného očekávání. (Vágnerová, 2000, s. 352)

Je potom na otci a na rodinných příslušnících, aby takto uvažující matku dokázali v této zátěžové situaci povzbudit a dodat jí pozitivní ladění, které časem i ona sama pochopí a ve výsledku rozliší věci důležité a méně důležité. Sama se začne radovat z její nové role a jejího naplnění mateřského poslání. Důležitým článkem a často velmi opomíjeným je chování otce. Většinou se vychází ze špatné představy, že otec je zvláště v tomto raném období nepotřebný, protože on sám má pocit, že je nešikovný a že nemá odvalu ani na tak malé a lehce zranitelné stvoření jakým novorozenec zcela jistě je, jakýmkoliv způsobem zasahovat. A zase jsme u opačné situace, kdy právě matka nebo partnerka musí být oporou v této nové roli otce a pozitivním přístupem mu dodat odvahy. Právě z těchto pocitů nedostatečnosti pak pramení nízké sebehodnocení a tato charakteristika se stane součástí jeho vztahu k dítěti a i k manželce. Je na diplomacii manželky, aby tuto situaci dobře zvládla, protože právě toto období je kritické a zavdává manželovi právě z výše uvedeného nízkého sebehodnocení pocitu odstrčení, pocitu, že již není středobodem pozornosti, pocitu, že se mu dostal do vztahu „vetřelec“, který si uzurpuje veškerý čas jen sám pro sebe a on se dostává na okraj zájmu.

Vágnerová (2000, s. 354) vysvětluje, že z toho pramení i mylná představa, že kolizní partnerský či manželský vztah se dá zachránit narozením dítěte, právě pro časovou náročnost, pro zvládání krizových situací, emočních vznětů apod.. Globálně se dá říci, že u průměrného páru pokud nedojde k závažným zdravotním problémům dítěte, zvládne narození dítěte bez větších problémů a bez zásadních komplikací ve vztahu mezi sebou (mezi rodiči). Pro otce je velmi důležité sladit narození dítěte a pracovní povinnosti, protože zvláště v tomto období se dostává do pozice živitele rodiny a jako takový musí prokázat, že obstojí. Současně se od něho očekává, jak jsme se již výše zmínili, že zvládne jak roli rodičovskou, tak manželskou.

Druhým protipólem jsou pozitiva, která vychází z toho, že jsme se rozhodli mít děti. Matějček a Langmeier (in Vágnerová, 2000, s. 346 - 347) uvádí, že dítě přináší oživení, poskytuje rodičům nové zážitky a zkušenosti, zcela jistě je v tomto směru obohacuje. Potřeba citové vazby k dítěti je vděčným objektem citového vztahu. Dítě přijímá city svých rodičů a oplácí je. Vztah s dítětem je spolehlivý a jistý. Rodičovská role může uspokojovat potřebu seberealizace. Schopnost mít potomstvo potvrzuje normalitu dospělého člověka na biologické a psychosociální úrovni. Dítě se může stát smyslem

existence svých rodičů. Naplňuje jejich život velmi vysokou citovou vazbou. Někteří rodiče velmi intenzivně prožívají potřebu otevřené budoucnosti tím, že je dítě přežívá, přináší určité vlastnosti, tělesnou podobu, tradici, hodnoty, zvyklosti do budoucnosti a předává je další generaci. V dětech je na psychosociální i genetické úrovni zakódováno zachování existence rodu a jeho typických znaků. Rodič předává své dispozice dítěti a od něho je později získávají jeho potomci.

2.3.2 Současný trend odkládání mateřství

Mateřství starších žen, nazýváno také pozdní mateřství, není sice žádný nový úkaz, ale jeho příčiny jsou nyní, na přelomu 20. a 21. století zcela odlišné, než před několika málo desítkami let. Počet starších matek rok od roku rapidně narůstá. (Sobotková, 2007, s. 154)

Dnešní doba nabízí mladým lidem daleko více možností, než tomu bylo před několika desítkami let. Dříve bylo běžným zvykem, že po dovršení plnoletosti, partneři ihned uzavírali manželství. Obrovské možnosti studia, jak u nás, tak v zahraničí, otevírají adolescentům příležitosti, které velmi často využívají. Tyto možnosti studia byly dříve velmi omezené a studovat v zahraničí bylo téměř nemožné. Současně i pracovní příležitosti jak ve velkých městech, tak v zahraničí, jsou výzvou pro mnohé dospívající. Priority jsou pro ně vidiny výdělků a kariérních postupů a i partnerské vztahy nejsou pro ně nikterak zásadní. Tímto dochází k závažnému problému a to odkládání mateřství.

Podle Dunovského (1999, s. 115) vyšším věkem se zpravidla miní matka 35 let a výše a pro otcovství 45 či 50 a výše. Dlouhé čekání na dítě způsobené buď zdravotními problémy ženy, ale také odkládáním narození dítěte z nejrůznějších sociálních příčin, např. z ohledu na vlastní pracovní kariéru, vede většinou k tomu, že tito rodiče často trpí neúměrnými obavami o zdraví dítěte. Následkem může být omezována přirozená aktivita dítěte ze strachu, aby si dítě neublížilo. Tito starší rodiče se musí daleko častěji vyrovnávat s mnohými společenskými problémy, protože jejich vrstevníci již mají děti na sklonku školní docházky.

Dalším možným důvodem, proč někteří lidé odkládají nedobrovolně rodičovství na pozdější dobu, může být fakt, že doposud nenašli žádného vhodného partnera, se kterým by chtěli mít děti. Tato vybíravost o vhodnost partnera může pramenit z obav z případného pozdějšího rozvodu manželství.

Je smutným faktem, že s rozvodem rodičů, má zkušenost čím dál větší část mladé generace. V sedmdesátých letech končila rozvodem třetina manželství, koncem osmdesátých let to bylo už 38% manželství. V první polovině devadesátých let tento podíl sice mírně poklesl, ale na konci už dosáhl 42%. Délka rozvedených manželství činila průměrně deset let. V té době měla průměrná rodina dvě děti, a tak můžeme vidět, že se tento problém dotýkal stále většího podílu dětí. Dá se předpokládat, že z dnešních mladých lidí má přibližně třetina osobní zkušenost s rozvodem ve své rodině. (Fialová et al., 2000, s. 32)

Z výzkumu, který prováděl Plaňava (in Macek, 2003, s. 93) je zajímavé až překvapující, zda zkušenost s rozvodem a porozvodovou situací vlastních rodičů poznamená dospívajícího, zjistil, že mezi adolescenty s rozvodovou zkušeností a bez ní nebyly rozdíly v hodnocení a v názorech na manželské soužití. Pokud nějaké rozdíly zjištěny byly, týkaly se spíše hodnocení rozvodu, ten kdo měl tuto osobní zkušenost z vlastní rodiny, zaujímal negativnější a vyhraněnější postoj k rozvodům obecně. Na druhé straně oslovení adolescenti z rozvedených manželství se vyjádřili, že důsledky rozvodu považovali za méně destruktivní a osudové. Osobní zkušenosti, které zažili byly v některých případech označeny za pozitivní a především dívky uváděly, že rozpad manželství vlastních rodičů jim slouží jako negativní vzor, považovaly se za poučenější, jak nejednat. U chlapců byl zaznamenán pozitivní efekt rozvodu vlastních rodičů v tom smyslu, že byli vedeni k větší samostatnosti. Plaňava (in Macek, 2003, s. 93) dále uvádí, že adolescenti, kteří byli poznamenáni rozvodem rodičů, jsou skeptičtější k možnostem a hodnotám manželství a partnerského vztahu. Ti, kteří tuto negativní zkušenost nemají, jsou přesvědčení, že manželství lze posilovat vzájemnou důvěrou, láskou a společnými zájmy.

V této kapitole jsme se seznámili se současným trendem dnešní doby, a to odkládání rodičovství. V následující kapitole se budeme zabývat možnou alternativou rodičovství a tou je bezdětnost.

2.3.3 Alternativa bezdětnost

Bezdětnost je možné definovat jako absenci rodičovství. Je nutné rozlišovat mezi dobrovolnou a nedobrovolnou bezdětností. K dobrovolné bezdětnosti dochází vlastní volbou, vlastním rozhodnutím, naproti od nedobrovolné bezdětnosti, která je způsobena většinou zdravotními problémy, popřípadě různými jinými okolnostmi.

Přibližně v polovině 90. let klesla rapidně plodnost v České republice na velmi nízkou hranici. Podle Haškové (2009, s. 15) až pod hranici 1,3 dítěte na jednu ženu, čímž se Česká republika zařadila mezi země s extrémně nízkou plodností. V této souvislosti pro zajištění reprodukce stačil dříve plánovaný počet dvou dětí v rodině. Nyní právě z těchto důvodů je nutné pro zachování reprodukce mít koeficient nejméně 2,3 dítěte. (Fialová et al., 2000, s. 88 - 89)

Klesající porodnost považujeme za zvlášť závažný problém, který se dotýká celé společnosti. K nárůstu bezdětných osob došlo v České republice vlivem politických změn v 90. letech 20. století. Dle Haškové (2009, s. 24) je pozdní růst bezdětnosti a pokles plodnosti spojován zejména s působením následujících faktorů před rokem 1989:

- Nedostatečné rozšíření kvalitní hormonální antikoncepce, absence sexuální výchovy a regulace plodnosti spoléháním se na potraty.
- Nedostatečná motivace k dosažení vyššího vzdělání z důvodu omezených možností studia, nebo i omezených možností seberealizace na trhu práce.
- Omezeny byly i volnočasové aktivity (zejména cestování).
- Nízký podíl vysokoškolské populace.
- Percepce rodiny jako jediného místa seberealizace nebo úniku před státní mocí.
- Opatření, která zvýhodňovala mladé sezdané páry s dětmi, např. bytová politika či novomanželské půjčky.

Možný (2002, s. 107) vysvětluje bezdětnost u vysokoškolsky vzdělaných žen následovně. Tyto vzdělané ženy nehledají v manželství společenský růst ani finanční zdroj, protože často jsou zařazeny vysoko už svým původem a všechno ostatní mají. Nehledají ani sex, protože už dávno v naší společnosti neplatí, že jediný správný je manželský sexuální vztah. Tyto ženy jsou udržované, krásné, mají čas a peníze na hýčkání se. Jediná jejich obět' je vlastní potěšení z mateřství, jenž některé ani nemusí pociťovat a mohou jej nahradit profesním růstem, realizováním se v zaměstnání nebo rozvíjením svých zájmů a zálib. Statistiky mluví o přibližně pětina žen vysokoškolaček. Hašková (2009, s. 42 - 43) uzavírá problematiku tvrzením, že lidé s nižším vzděláním považují za příčinu zvýšení míry bezdětnosti současnou socioekonomickou situaci, lidé s vyšším vzděláním uvádí spíše hodnotové změny.

2.3.4 Alternativa svobodná matka

Šedesátá léta 20. století otevřela trend vzrůstajícího počtu žen, které mají děti mimo manželství, tedy za svobodna. Určité sociální stigma svobodných matek se postupem času zmenšuje, dříve byly svobodné matky, daleko více skandalizovány, negativně hodnoceny po morální stránce a jejich děti byly litovány. Tím je dáno jejich ne zrovna dobré postavení v tehdejší společnosti. Dochází ke změnám i ve složení svobodných matek podle věku. Dříve bylo více velmi mladých žen, často nezletilých dívek, které byly těhotenstvím překvapeny, protože možnosti otěhotnění z nerozváznosti a neodpovědnosti podcenily. V současné době začínají převažovat zralejší ženy v období střední dospělosti, často kolem 35let. Jedná se většinou o zajištěné, úspěšné ve své profesi a jejich problémem je, že nepotkaly vhodného partnera. Přivádí děti na svět, dokud ještě mohou otěhotnět. (Sobotková, 2001, s. 128)

Převážná většina rodin, kdy se výchovy účastní jen jeden rodič, jsou především osamělé matky, které tvoří přibližně 90%. Rodiny vedené osamělou matkou nebo osamělým otcem jsou rozlišná a proto je budeme definovat samostatně. Rodiny osamělých matek můžeme rozdělit do tří skupin, podle společenských postojů a to dle Campiona (in Sobotková, 2001, s. 128):

- Ovdovělé matky s dětmi, které společnost toleruje a spíše je lituje, protože si své postavení nezavinily.
- Matky, které vychovávají děti z rozpadlého manželství nebo partnerského vztahu. Postoje společnosti vůči této skupině se rozchází. Na jedné straně jsou názory, které je odsuzují a moralizují, že ženy nebyly schopny si udržet manželství, ač neuspokojivé, tzv. kvůli dětem. Druhá skupina je přesvědčena, že je z výchovného hlediska konfliktní a neuspokojivý vztah lépe ukončit a žít raději v neúplné rodině, ale v relativním klidu. Výsledkem průniku těchto postojů je všeobecný názor, že takové rodičovství sice není ideální, ale v dnešní společnosti, mnohdy nevyhnutelné.
- Jedná se o matky, které chtějí být svobodné a dítě mají s partnerem, s kterým ani nepočítaly pro trvalý vztah. Do této skupiny, lze řadit i matky, které nejsou vdané a dítě adoptovaly, eventuálně přijaly do pěstounské péče. V časovém horizontu negativní konotace „svobodné matky“ slábne a tato skupina žen se stále zvyšuje.

U svobodné matky předchází rozhodnutí přijetí této role celá škála motivů, osobních postojů a životního stylu. Dle Vágnerové (2000, s. 357) lze rozlišit různé možnosti podle

vztahu k nenarozenému dítěti. V první řadě se jedná o rezignaci na jakékoliv jiné řešení neplánovaného těhotenství. Tato možnost je z daných řešení ta nejhorší, protože je velký předpoklad, že matka, která nestála o dítě, není schopna jakkoliv aktivně tuto situaci řešit, si nevytvořila pozitivní vztah k dítěti. Otec dítěte bývá často nevýznamný, někdy i náhodný partner. Další verze je řešení z nouze. Těhotenství ač není plánováno, ale je akceptováno. Matka si dítě přála, ale očekávala, že se s ní otec ožení. Nenaplnění této představy bývá traumatizující. Vztah s partnerem se zpravidla rozpadne a vztah k dítěti se může projevit nepříznivě. V poslední verzi se sama matka rozhodne mít dítě, i když předem ví, že ho bude vychovávat bez stálého partnera, kterého často ani neuvádí a ani nemá zájem, aby se muž jakýmkoliv způsobem angažoval. Těhotenství bývá předem plánováno a matka si vybere svého otce zcela racionálně. Dítě se rodí do pozitivního a očekávaného zázemí, jelikož se většinou jedná o matky s vyšším vzděláním a finančně dobře zabezpečené.

Z těchto možností vyplývá, že se pořád jedná o neúplnou rodinu a v každém případě je stigmatizující. Dokonce těhotenství a i porod svobodných matek jak uvádí Matoušek (2003, s. 128) bývá komplikovanější. A dále pokračuje, že děti svobodných matek jsou více nemocné i častěji hospitalizované v nemocnicích. Ekonomická situace těchto matek bývá horší. Tyto děti mají horší školní prospěch, i když se inteligence neliší od dětí z úplných rodin. Důležitým znakem je osamělost matek z důvodů odmítnutí otce, jak jsme se již zmínili výše. Často dochází k absenci placení výživného. Muž chybí nejen matce, ale i dítěti. Znovu se objevuje absence mužského vzoru, který je viditelný tím více, čím více se přibližuje chlapec k pubertě. Od útlého dětství se ukazuje, že mají při vyšetření inteligence nižší hodnoty, než chlapci vyrůstající s otcem. Otec je vzor nejen tím co dělá, ale i tím jak spolupracuje s matkou. Otec je důležitý i při výchově dcery. Jsou dokumentovaná zjištění, že dcery vychovávané bez otce jsou v dospělosti daleko více, extrémnější k postojům vůči mužům, tzn. buď, se jedná o nadmíru obdivu nebo o naprosté odmítání mužů.

Nyní se vrátíme k druhé části, kdy rodina je vedená osamělým otcem a jak jsme již řekli má svá specifika. Sobotková (2001, s. 135) uvádí, že studie o osamělých otcích vykazuje rodičovské chování, které se více podobá chování matek, které se starají o své děti, než chování ženatých otců. Z toho vyplývá, že rodičovské chování není formováno biologicky či ranou zkušeností, ale spíše sociálními okolnostmi a příležitostmi. Je pravdou, že některé studie ukazují, že menšina mužů není schopna pečovat o děti. Celkové hodnocení je však pro muže příznivé a povzbudivé. Jak muži, tak ženy dovedou pečovat o děti. U muže je

úspěch odvislý od osobnosti, okolností, finančního zabezpečení a od podpůrné sítě, která je k dispozici. Na mnoha příbežích lze demonstrovat, že osamělí otcové obstáli v tradičních představách o rodičovství a výchově dětí. Kvalita rodičovství zvyšuje muži jeho společenskou prestiž. Styl výchovy dětí u otců je jiný než u matek, ale není tím řečeno, že je to styl lepší nebo horší. Tak jak se mohou děti dobře cítit v péči dobré matky, mohou se cítit v péči dobrého otce.

Sobotková (2001, s. 135 - 136) dále uvádí, že rodiny vedené osamělým otcem mají poněkud jiné problémy, než rodiny vedené osamělou matkou. Finanční stránka bývá u otců vyšší, častěji však využívají placených služeb, jako je např. praní, žehlení apod. Nepříjemnou skutečností u osamělých otců se jeví závislost na svých rodičích, kteří jim pomáhají v péči o děti. Stinnou stránkou této skutečnosti je tato závislost na rodičích, která jim vadí a stydí se za ni.

V této části naší práce jsme se seznámili s další možností, a to absencí jednoho z rodičů. Tento stav rozhodně není ideální, jelikož k optimálnímu vývoji dítěte patří jak mužský, tak i ženský vzor. Bohužel v dnešní době tento model bývá často těžko realizovatelný.

3 ADOLESCENCE

V této kapitole se zaměříme na výzkumný soubor, tedy na období dospívání, které následně krátce charakterizujeme.

Termín adolescence je odvozen z latinského slova *adolescere*, což znamená dorůstat, dospívat, mohutnět. Pojmenování *adolescenti* je typické hlavně pro psychologii. V lékařských vědách se spíše potkáme s pojmem dospívající nebo dorostenci a v sociologických a pedagogických vědách se setkáme s širším označením mládež. Adolescenci lze také charakterizovat jako celé období mezi dětstvím a dospělostí. Vstup do této fáze je biologicky ohraničen pohlavním dozráním a v jejím průběhu se obvykle dokončuje tělesný růst. (Macek, 2003, s. 9)

Věková hranice adolescence se nedá přesně vymezit, neboť dosažení dospělosti ovlivňuje celá řada faktorů, např. společenské a kulturní zvyklosti. V méně rozvinutých zemích nemají vymezené období dospívání, avšak po dosažení určitého věku se přijímá jedinec mezi dospělé pomocí stanovených pravidel a různých rituálů. Rozvinutější země vykazují požadavky náročnější, proto se přechod do dospělosti odkládá do vyššího věku. (Šimíčková, Čížková et al., 2008, s. 111)

Dle Vágnerové (2000, s. 253 - 254) je to období od 15 do 20 let. V tomto období dochází k několika důležitým proměnám dospívajícího. Většinou je zde uskutečněný první pohlavní styk, který za neblahých okolností může skončit neplánovaným těhotenstvím. Dále se zde setkáváme s dvěma sociálními mezníky. Prvním je ukončení povinné školní docházky a druhým je dovršení přípravného profesního období. Studenti učňovských škol se jako první seznamují se svým budoucím zaměstnáním a začínají se stávat ekonomicky nezávislí. Následují středoškolští a vysokoškolští studenti. Ekonomická nezávislost je v našich sociokulturních podmínkách považována za jeden z důkazů dospělosti a předpoklad k přiznání větších práv. Poslední proměna je dosažení plnoletosti a s ní souvisejících práv a povinností plynoucích s dovršením 18 let.

Vágnerová (2012, s. 367 - 368) dále uvádí že, dnešní dospívající chápou dětství jako čas, který je potřeba co nejrychleji přežít a získat svobodu. Adolescenti mají tendenci zbavit se co nejdříve dětských atributů a sociální podřízenosti. Úsilí o co nejranější získání větších práv a svobody rozhodování, ale povinnosti a zodpovědnost dospělosti přijímají velmi nevstřícně. Trvání období dospívání, především jeho psychosociálního aspektu narůstá dříve a později končí.

Macek (2003, s. 7) prezentuje, že „někteří lidé mají dojem, že právě v této etapě začínají žít na „plno“ či „doopravdy“. Vynořuje se zde nová kvalita sebeuvědomování - mladý člověk si zřetelně uvědomuje, jak intenzivně prožívá, jak myslí a jak komunikuje s druhými lidmi. Je si vědom svých emocionálních prožitků, svých potřeb a přání. Z hlediska časové perspektivy si uvědomuje, kolik toho má ještě před sebou, z hlediska vědomí vlastní existence se však často cítí přímo ve středu vlastního života. Zabývá se odpověďmi na otázky, které směřují k jeho sebevymezení, sebehodnocení a ke smyslu jeho života. Důležité události, pocity a zkušenosti z období dospívání již obvykle nikdy nezapomene a nese si je v mysli a pocitech celý život.“

„Adolescenti v poslední fázi dospívání hledají své místo ve světě. V této etapě cesty začínají mladí lidé dozrávat a plně se vyrovnávají se vším co se kolem nich a s nimi děje. Musí čelit své krizi identity a musí si odpovědět na otázku „Kdo jsem?“, se kterou se začali potýkat při přechodu mezi pubertou a adolescencí.“ (Carr - Gregg, Shale, 2010, s. 57)

Záškodná (1998, s. 9 - 10) uvádí, že k dosažení úspěšného pokračování v dalším životním cyklu je potřeba dosáhnout čtyř hlavních vývojových úkolů adolescence:

- **Separace od primární rodiny:** tj. postupné emoční odpoutávání se od rodičů, respektive dalších dospělých postav a souběžné budování vlastní autonomie.
- **Dosažení dospělé sexuality:** tj. přijetí vlastní fyzické struktury, ale také schopnost intimity, lásky v blízkém vztahu.
- **Získání pracovní a sociální kompetence:** pracovní zralost a kreativita předpokládá schopnost oceňovat druhé lidi a spolupracovat na společném cíli.
- **Dosažení osobní identity:** adolescence vrcholí ustavením osobní identity, která dovoluje adaptaci na normy společnosti jak bez nadměrné submise a snaze vyhovět druhým, tak bez neustále opozice proti všem stávajícím normám a pravidlům. Součástí osobní identity je identita psychosomatická, kdy je zahrnut způsob přijímání svého věku a pohlaví a identita sociální, která se manifestuje v rodinných a vrstevnických rolích.

II. PRAKTICKÁ ČÁST

4 PŘÍPRAVA VÝZKUMU

Výzkum zabývající se názory středoškolských studentů na problematiku manželství a rodičovství jsme si vybrali proto, že je toto téma v současné době velmi aktuální a stále diskutované. Mnoho mladých lidí dává v dnešní době přednost nesezdanému soužití před manželstvím. Spousta mladých lidí má své sny a přání, která si hodlá plnit, a tím pádem mnoho z nich odsouvá manželství a rodičovství na vyšší věk. Někteří se dokonce ani brát nechtějí. Jak jsou na tom studenti středoškolských škol, jsme se pokusili zjistit v našem výzkumu.

Před samotnou realizací výzkumu jsme zpracovali výzkumný projekt. Součástí přípravy byla i nutnost rozhodnout se pro druh výzkumu, výzkumné metody, stanovení hlavního výzkumného problému a výzkumných otázek atd.

4.1 Pojetí výzkumu

Vzhledem ke stanovenému výzkumnému cíli, v našem případě tedy názory středoškolských studentů na problematiku manželství a rodičovství, je zvolena metoda kvantitativního výzkumu. Sledované jevy zachycujeme pomocí čísel, což by nám kvalitativní výzkum neumožnil. Dle Gavory (2010, s. 35) kvantitativní výzkum pracuje s číselnými údaji, zjišťuje množství, rozsah nebo frekvenci výskytu jevů. Číselné údaje můžeme matematicky zpracovat a získáme precizní a jednoznačné vyjádření výzkumných údajů v podobě čísel.

4.2 Výzkumný cíl

Cílem této bakalářské práce je zjistit názory středoškolských studentů na problematiku manželství a rodičovství.

4.3 Vymezení výzkumných otázek a výzkumných cílů

Hlavní výzkumný problém zní: „Jaké jsou názory středoškolských studentů na problematiku manželství a rodičovství?“ To je samozřejmě formulace velmi obecná, a proto ji rozčleníme do několika dílčích výzkumných otázek:

- Jaký typ soužití považuje středoškolská mládež za nejvhodnější pro svůj život?
- V kolika letech by chtěli adolescenti uzavřít manželství?
- Co pro středoškolskou mládež manželství znamená?
- Plánují v budoucnu adolescenti založení rodiny a v kolika letech plánují narození prvního potomka?
- Uvažovala by středoškolská mládež o adopci dětí v případě, že by nemohli mít vlastní?
- Souhlasí studenti s uzavíráním registrovaného partnerství a s adopcí dětí homosexuálními páry?

Jedná se o popisné výzkumné otázky, a proto není třeba stanovovat hypotézy.

4.4 Výzkumný soubor a způsob jeho výběru

Pro náš výzkum jsme oslovili 150 náhodně vybraných studentů ze tří šumperských středních škol. Losováním byla vybrána Střední zdravotnická škola Šumperk, Střední odborná škola Šumperk a Gymnázium Šumperk. Gavora (2010, s. 75) vysvětluje, že „náhodný výběr je z hlediska teorie pravděpodobnosti nejlepším výběrem. Jeho osoby dobře reprezentují základní soubor. Proto ho označujeme za reprezentativní soubor. „Reprezentativní“ znamená, že každá osoba základního souboru měla stejnou pravděpodobnost dostat se do výběrového souboru.“

Základní soubor: studenti všech šumperských středních škol

Výběrový soubor: studenti Střední zdravotnické školy Šumperk, Gymnázium Šumperk, Střední odborná škola Šumperk

4.5 Technika sběru dat

K získání informací o zvolené problematice oslovených respondentů je zvolena metoda dotazníku. Dotazník umožňuje poměrně rychlé shromažďování dat od velkého počtu respondentů. Tato metoda je v pedagogických výzkumech velmi frekventovaná. Gavora (2010, s. 121) vymezuje dotazník, jako „způsob písemného kladení otázek a získávání písemných odpovědí.“ Chráska (2007, s. 163) dodává, že „samotný dotazník je soustava

předem připravených a pečlivě formulovaných otázek, které jsou promyšleně seřazeny a na které dotazovaná osoba (respondent) odpovídá písemně.”

Dle Gavory (2010, s. 124) je základní dělení otázek v dotazníku podle stupně otevřenosti, rozlišujeme otázky uzavřené, polouzavřené a otevřené. Dotazník obsahuje 33 položek a vyskytují se v něm převážně položky uzavřené a položky polouzavřené. Otevřená otázka je pouze jedna a má spíše informativní charakter. Jedná se o otázku, kde zjišťujeme věk respondentů, abychom si mohli ověřit, zda dotazovaní respondenti spadají do požadované věkové kategorie adolescentů, která dle Vágnerové (2000, s. 253) je od 15 do 20let.

Další třídění položek je podle obsahu, a to na položky zjišťující mínění, postoje a motivy středoškolských studentů.

4.6 Metody analýzy dat

Jelikož jsme si k výzkumu vybrali náhodný výběr, tak naším prvním krokem bylo oslovit vylosované školy a zjistit, zda nám umožní výzkum provést. Zde musíme podotknout, že na dvou školách jsme se setkali se vstřícným přístupem a ochotou. O danou problematiku měli zájem, dokonce jsme byli požádáni, abychom jim zpracované výsledky výzkumu poskytl k nahlédnutí. Na třetí škole jsme byli po telefonickém hovoru zprvu odmítnuti, ale při osobním kontaktu, po představení cílů našeho projektu, nám vedení školy vyšlo vstříc a výzkum byl povolen.

Před zahájením samotného výzkumu jsme si pro jistotu provedli předvýzkum na 30 respondentech, abychom si ověřili, zda jsou otázky v dotazníku srozumitelné, pochopitelné a nebudou činit studentům středních škol žádné problémy. Předvýzkum proběhl v pořádku, nikdo neměl problémy s vyplňováním a srozumitelností dotazníku. Dotazníky byly dle domluvy náhodně rozdány studentům 1. až 4. ročníků, žáci byli dle domluvy před samostatným vyplňováním ještě ujištěni, že dotazník je přísně anonymní a také byli požádáni, aby k vyplňování přistupovali podle pravdy a svého uvážení.

Celkem bylo rozdáno 150 dotazníků, zpátky se vrátilo 137 dotazníků. 24 dotazníků muselo být vyřazeno z důvodu silného přeškrtavání a s tím spojené nečitelnosti, u některých dotazníků bylo zaškrtnuto nesprávně více odpovědí, i když na tuto skutečnost byli upozorněni v úvodu dotazování. Jeden dotazník byl vyřazen z důvodu nesplnění

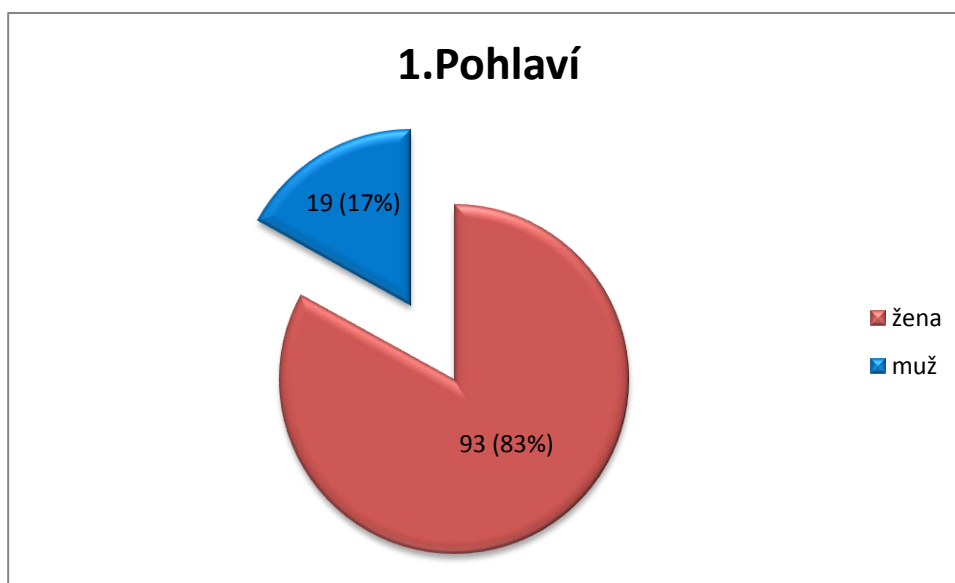
věkové hranice adolescence. Ke zpracování bylo tedy zařazeno 112 dotazníků. Data byla zpracována ručně, poté jsme je převedli do programu MS Office Excel, kde jsme s nimi dále pracovali. U všech otázek bylo nutné vypočítat absolutní a relativní četnosti, některé otázky jsme srovnávali např. podle pohlaví nebo typu rodiny, ze které respondenti pochází. Zjišťovali jsme také, zda studenti odpovídají pravdivě pomocí tzv. kontrolních položek, kdy se ptáme na podobnou věc více různými způsoby. Všechny otázky byly graficky zpracovány. Čísla s procenty nám udávají relativní četnosti, zatímco čísla samotná vyjadřují absolutní četnosti.

5 VYHODNOCENÍ VÝZKUMU A JEHO INTERPRETACE

V této kapitole uvádíme konkrétní výsledky dotazníkového šetření podle toho, jak respondenti odpovídali. Vždy jsme uvedli číslo a znění otázky, které bylo předloženo studentům, grafické znázornění a komentář dosažených hodnot.

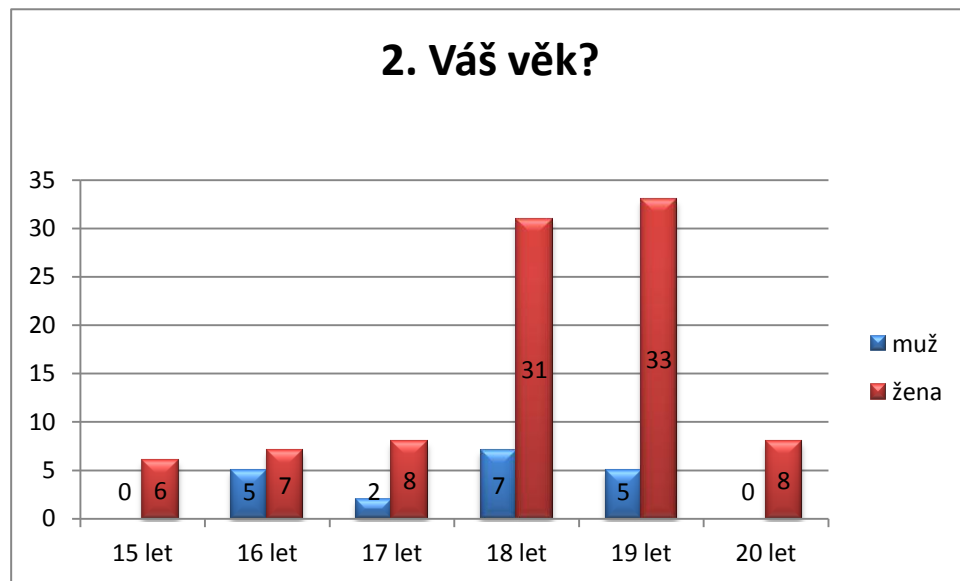
V **otázce č. 1** jsme zjišťovali pohlaví respondentů. Z celkového počtu 150 rozdaných dotazníků jsme jich ke zpracování mohli zařadit 112, které byly řádně vráceny a vyplněny. Velkou většinu respondentů 83% (93) tvoří ženy a 17% (19) muži. Je tedy patrné, že skladba adolescentů je krajně nevyrovnaná, převažují v ní nadmíru ženy, což mohlo být způsobeno zaměřením škol, ve kterých průzkum probíhal. Vzhledem k tomu, že jsme pro výzkum zvolili metodu náhodného výběru, jsme tuto skutečnost nemohli žádným způsobem ovlivnit.

Graf 1 - Pohlaví respondentů

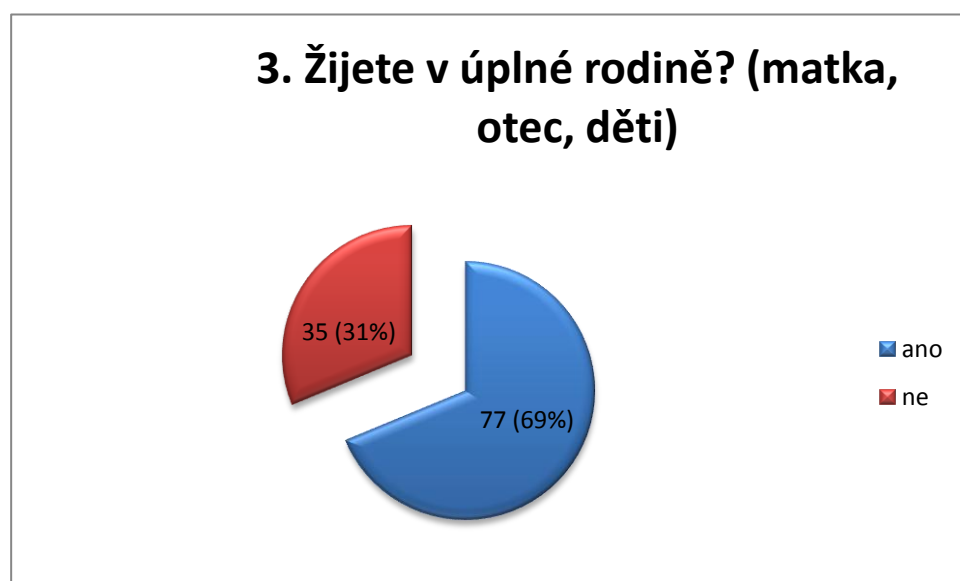
V **otázce č. 2** jsme zjišťovali věk respondentů. Tato otázka měla spíše informační charakter, chtěli jsme si ověřit, zda dotazovaní respondenti spadají svým věkem do období adolescence (15 - 20 let), jak jsme ho charakterizovali v teoretické části dle Vágnerové (2000, s. 253). Z grafu je patrné, že nejvíce jsou zastoupeny ženy ve věku devatenácti let, z celkového počtu žen je to 35% (33) studentek. Druhou nejpočetnější skupinou jsou taktéž ženy ve věku osmnácti let, je to 33% (31) studentek. Z mužů je nejvíce osmnáctiletých, tj. 7, což je z celkového počtu mužů cca. 37%.

Graf 2 - Věk respondentů - ženy a muži

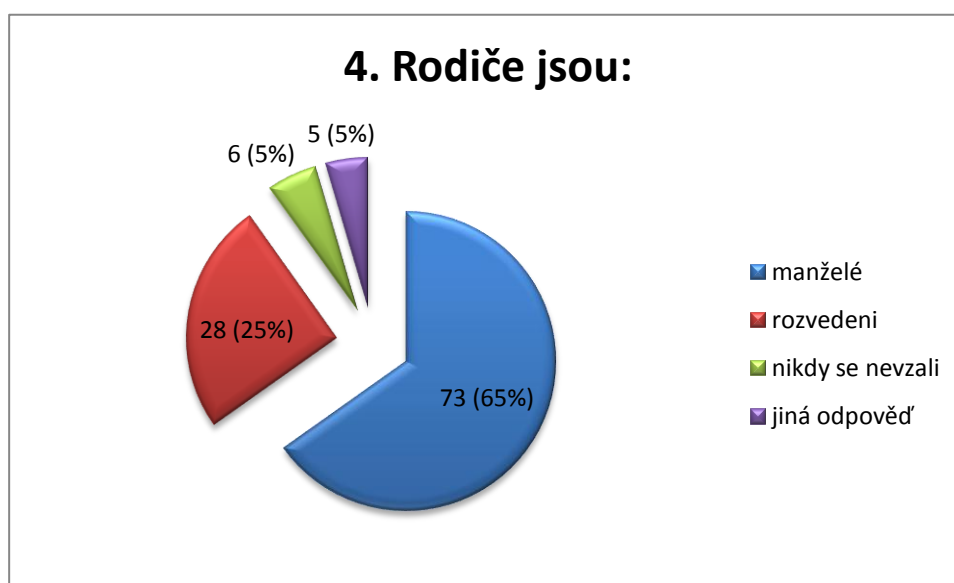
V otázce č. 3 jsme zjišťovali, zda respondenti žijí v úplné rodině nebo v rodině neúplné. Je patrné, že 69% (77) respondentů žije v úplné rodině a 31% (35) žije v rodině neúplné, což je téměř třetina všech respondentů. Výsledky této otázky pro nás byly velmi pozitivní. Statistiky uvádí, že se rozvádí každé druhé manželství, předpokládali jsme tedy, že počet respondentů žijících v neúplné rodině bude vyšší. Touto otázkou se budeme ještě zabývat níže.

Graf 3 - Rodinné poměry respondentů

V otázce č. 4 jsme se respondentů ptali, v jaké formě soužití žijí jejich rodiče. Dvě třetiny respondentů, tzn. 65% (73) má rodiče manžele. U čtvrtiny studentů 25% (28) jsou rodiče rozvedeni. Ve volném soužití, tzn., že se nikdy nevezali rodiče respondentů, žije 5% (6) rodičů. Jelikož existuje více forem soužití, tak respondenti měli u této otázky volbu volné odpovědi. Tuto variantu zvolilo 5% (5) studentů. Dvě studentky uvedly, že matka je vdova, dále se vyskytly odpovědi: „nemám tátu, odešel“, „jsou manželé, ale žijí odděleně“ a u jedné studentky zněla odpověď, „rodiče žijí v registrovaném partnerství“.

Graf 4 - Partnerský stav rodičů respondentů

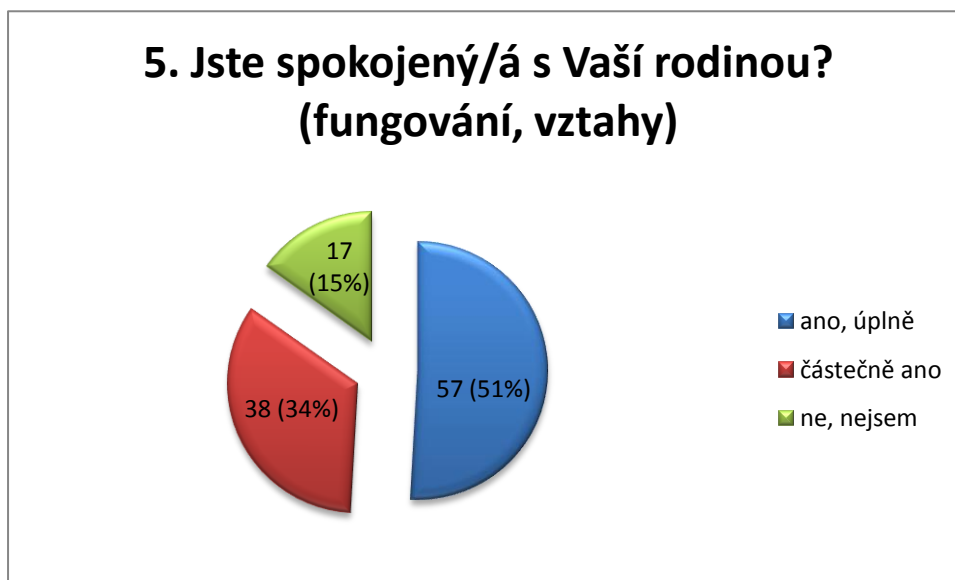

V otázce č. 5 nás zajímalo, jestli jsou respondenti spokojeni se svou rodinou. Pro upřesnění jsme raději do závorek uvedli fungování a vztahy, aby nedošlo k mylnému pochopení, a tudíž ke zkreslení výsledku. Větší polovina žáků 51% (57) je úplně spokojena se svou rodinou. Třetina 34% (38) je částečně spokojena se svou rodinou a 15% (17) respondentů se svou rodinou spokojeno není.

V této souvislosti lze připomenout, že 85 % rodin v běžné populaci tvoří rodiny funkční, mezi 12 - 13 % jsou rodiny problémové, 2 % rodin patří k dysfunkčním a konečně 0,5 % rodin je afunkčních. (Kvapilová in Janiš, 2008, s. 21 - 22) Můžeme se tedy domnívat, že oněch 15% respondentů, kteří označili, že jsou nespokojeni se svou rodinou, mohou právě pocházet z problémových, dysfunkčních nebo afunkčních rodin.

Tuto otázku si pro zajímavost srovnáme s otázkou č. 3, kde jsme zjišťovali, z jaké rodiny respondenti pocházejí, zda z úplné nebo neúplné.

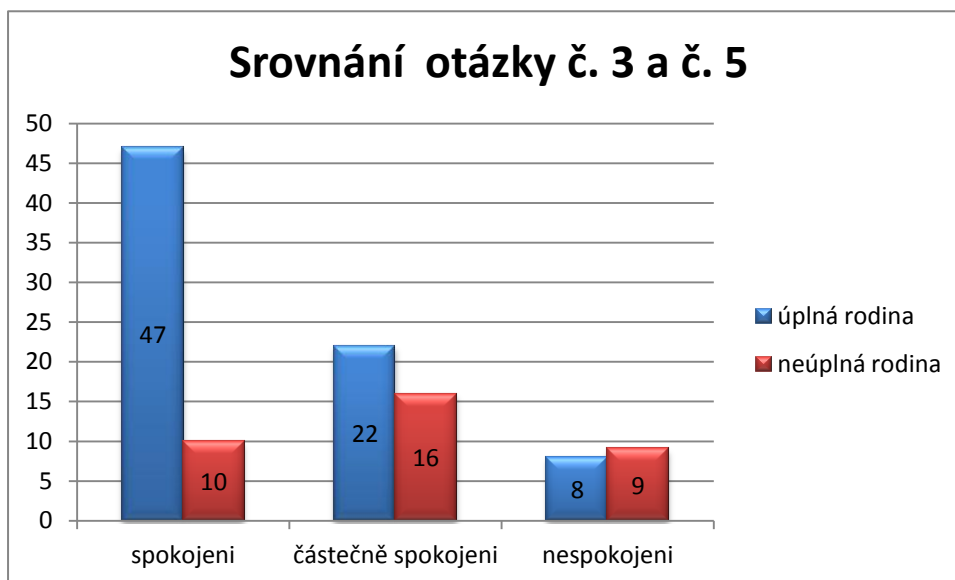
Graf 5 - Spokojenost respondentů se svou rodinou

Z grafu je patrné, že z celkového počtu neúplných rodin je 29% (10) respondentů spokojeno s fungováním své rodiny. Částečně spokojeno je pak 46% (16) a nespokojených respondentů z neúplné rodiny je 26% (9). Naopak respondenti, kteří pochází z úplné rodiny, jsou celkově spokojeni se svou rodinou 61% (47), částečně spokojeno je jich pak 29% (22) a nespokojenost převládá u 10% (8) studentů.

Můžeme tedy konstatovat, že velká část respondentů (61%) z úplných rodin, je spokojena s fungováním své rodiny. Naopak v rodině neúplné převládá se 46% částečná spokojenost. 26% studentů z neúplných rodin uvádí nespokojenost s fungováním své rodiny, což je oproti 11% nespokojených studentů pocházející z úplné rodiny víc než dvojnásobek. Dalo by se předpokládat, že tento fakt může být způsoben tím, že studenti z neúplných rodin mají narušené vztahy, ať už je to způsobeno rozvodem rodičů nebo tím, že vyrůstali jen s jedním z rodičů nebo s jedním rodičem a jeho novým partnerem.

Graf 6 - Srovnání rodinného poměru a spokojenosti respondentů se svou rodinou

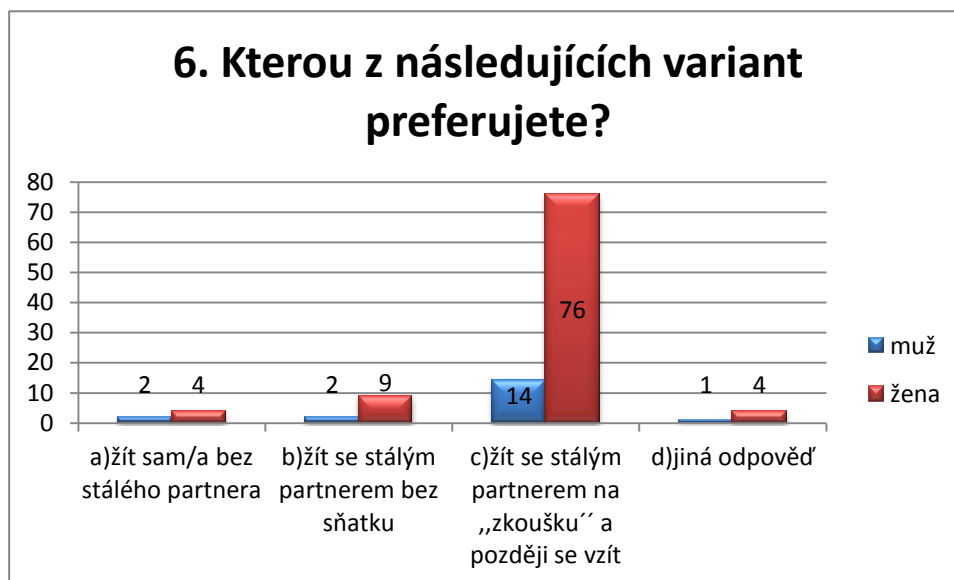

V otázce č. 6 jsme se respondentů ptali, jakou variantu budoucího soužití preferují. Většina žen 82% (76) a 74% (14) mužů by chtěli žít se stálým partnerem „na zkoušku“ a později se vzít. Žít s partnerem, ale beze sňatku by chtělo 10% (9) žen a 11% (2) mužů. Bez stálého partnera chce žít 4% (4) žen a 10% (2) mužů. Jinou odpověď zvolilo dohromady 5 respondentů. Z toho jeden muž uvedl, „žít sám úplně bez partnera“. Zbylí 4 respondenti uvedli, že se chtějí rovnou vzít bez předchozí „zkoušky“ soužití.

U této otázky nás překvapilo, jak velké množství studentů zvolilo manželství. Vzhledem k tomu, že sňatečnost neustále klesá, očekávali jsme, že většina respondentů, zvolí odpověď „žít se stálým partnerem bez sňatku“, která je v dnešní době u mladých párů tolik populární.

Při úvahách o těchto výsledcích si však musíme uvědomit, že skutečná realita může být zcela odlišná. Ti, kteří by sňatek rádi v budoucnu uzavřeli, tak nakonec třeba neučiní, protože např. při větších neshodách nechtějí na vztahu dál pracovat, řešit problémy a neustále hledají „ideálního partnera“ pro svůj život. Může se tak stát, že vhodného partnera hledají i celý život. Dalším důvodem proč do manželství nevstoupí, může být odmítání sňatku ze strany partnera. Naopak ti, kteří se původně vdávat a ženit nechtěli, do manželství nakonec vstoupí, ať už to z přání svého partnera, těhotenství nebo tlaku svého okolí.

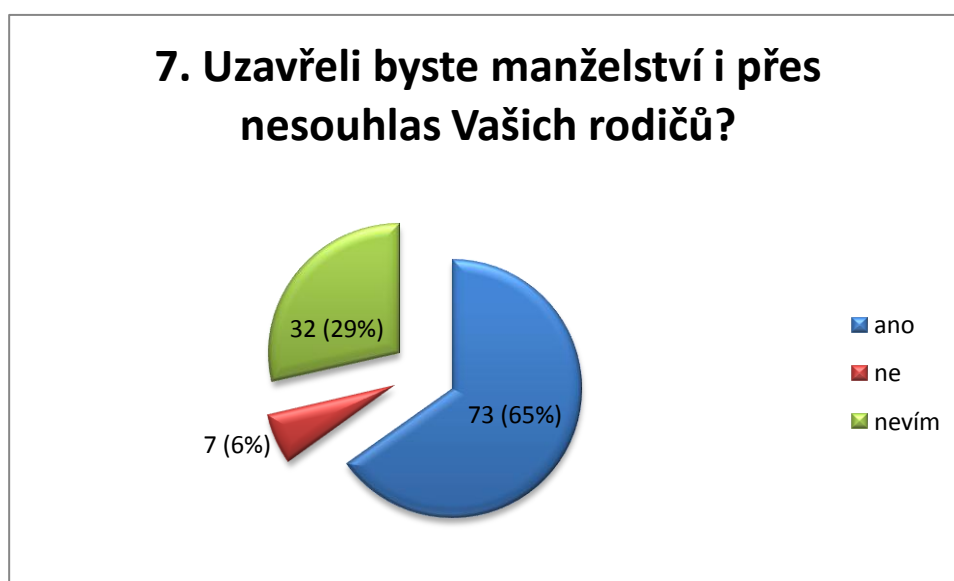
Graf 7 - Typ budoucího soužití respondentů - ženy a muži

V otázce č. 7 nás zajímalo, zda by středoškolští studenti uzavřeli sňatek i přes nesouhlas svých rodičů. Na výběr měli z možností „ano“, „ne“ a „nevím“. Dvě třetiny respondentů 65% (73) by uzavřelo manželství i přes nesouhlas svých rodičů. Pouhých 6% (7) by manželství neuzavřelo a 29% (32) se nedokázalo vyjádřit, jak by se rozhodlo, tak zvolilo možnost „nevím“.

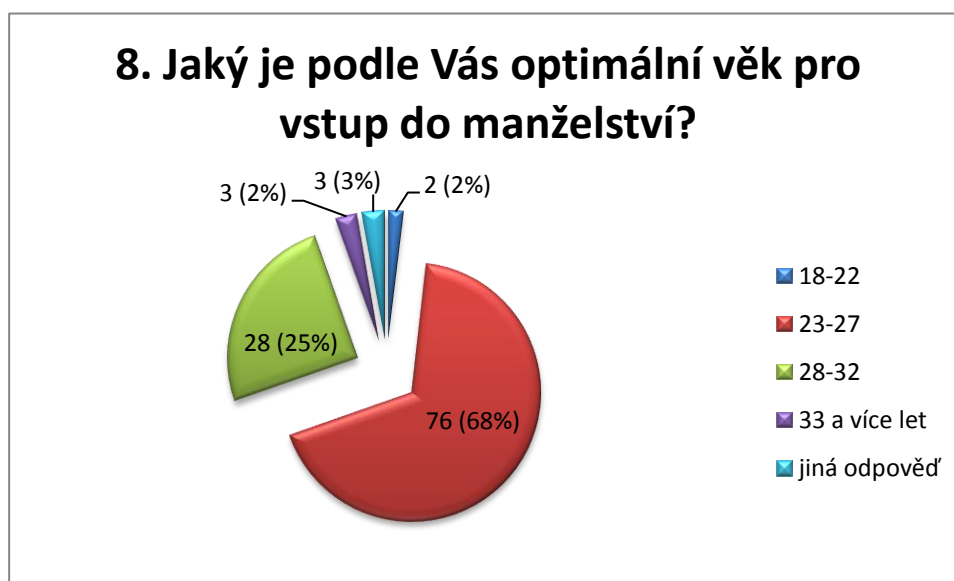
Tato nejpočetnější odpověď mohla být daná faktem, že adolescenti ve svém věku mají tendenci zbavit se co nejdříve dětských atributů, jednoznačné sociální podřízenosti a mají úsilí o co nejranější získání větších práv a svobody rozhodování. (Vágnerová, 2012, s. 367 - 368)

Graf 8 - Uzavření manželství přes nesouhlas rodičů

V otázce č. 8 jsme zjišťovali, jaký je podle respondentů ideální věk pro vstup do manželství. Většina respondentů 68% (76) si myslí, že je to mezi 23 a 27 rokem. Druhou nejpočetnější odpovědí byla možnost mezi 28 - 32 rokem, takto odpovědělo 25% (28) studentů. Zbýlé dvě odpovědi byly téměř vyrovnané, 2% (3) studentů uvedlo od 33 a více let a 2% (2) respondentů uvedlo mezi 18 a 22 rokem. Byla zde možnost i jiné odpovědi, tu si vybrali 3% (3) respondentů.

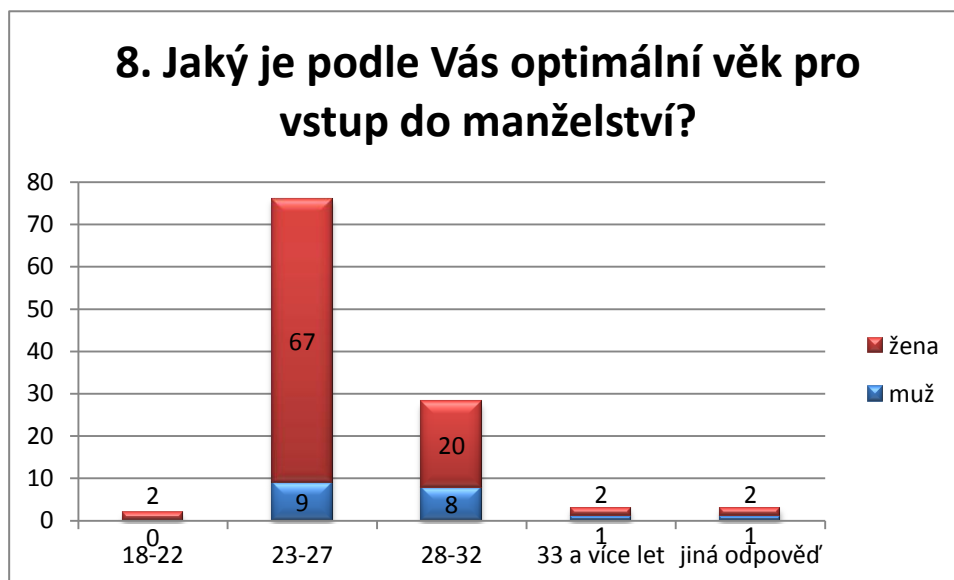
Graf 9 - Optimální věk pro vstup do manželství

Jen pro zajímavost uvádíme, že v roce 2000 se muži ženili poprvé v průměru ve věku 25 - 29 let a ženy ve věku 20 - 24 let. V roce 2012 byl průměrný věk nevěst 25 - 29 let a ženichům při jejich prvním sňatku bylo průměrně 30 - 34 let (Demografická příručka 2012, 2013). Jak vidíme, tento věk se rok od roku zvyšuje. Představy našich studentek v podstatě odpovídají současnému průměrnému věku žen, kdy vstupují do prvního manželství.

Studenti našeho výzkumu předpokládají, že se budou ženit dříve, než se uvádí průměrný věk mužů v populaci. V grafu níže vidíme odpovědi respondentů porovnané podle pohlaví.

Graf 10 - Optimální věk pro vstup do manželství - ženy a muži

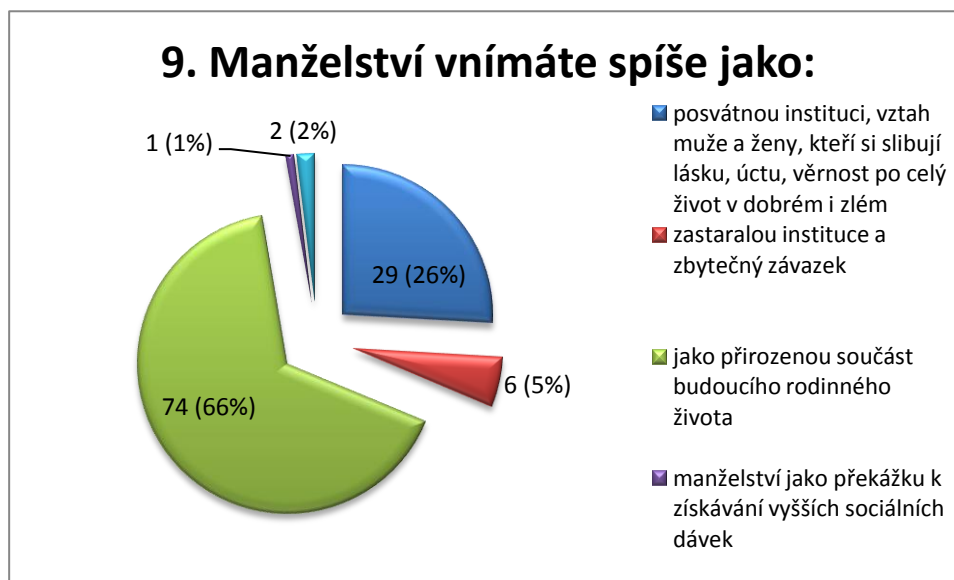

V otázce č. 9 jsme chtěli zjistit, jak respondenti vnímají manželství. Jestli spíše jako „posvátnou instituci, vztah muže a ženy, kteří si slibují lásku, úctu, věrnost po celý život v dobrém i zlém“, nebo jako „zastaralou instituci a zbytečný závazek“ dále jako „přirozenou součást budoucího rodinného života“ a konečně, „manželství, jako překážku k získávání vyšších sociálních dávek“. Popřípadě, zda tuto instituci vnímají úplně jinak.

Dvě třetiny respondentů 66% (74) vnímá manželství jako „přirozenou součást budoucího života“ „Jako posvátnou instituci, vztah muže a ženy, kteří si slibují lásku, úctu, věrnost po celý život v dobrém i zlém“, preferuje 26% (29) studentů. K „zastaralé instituci a zbytečnému závazku“ se přiklání 5% (6) respondentů a pouze 1% (1), uvedlo, že vnímá „manželství jako překážku k získávání vyšších sociálních dávek“. Jinou odpověď označily 2% (2) studentů. Uvedli „nic zázračného, lidé se mohou mít rádi i bez papíru“ a „věc, která je spojí a všichni vědí, že jsou spolu, ale rozhodně není podmínkou pěkného vztahu a mého budoucího života“.

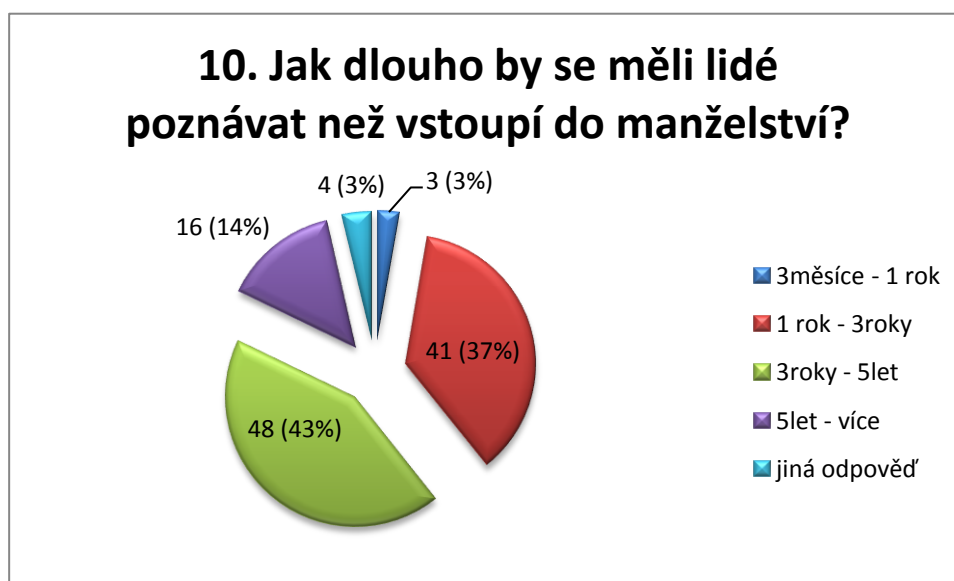
Drtivá většina respondentů bere manželství jako přirozenou součást života, což je velmi pozitivní zjištění do budoucna.

Graf 11 - Vnímání manželství

V otázce č. 10 jsme se ptali respondentů, jak dlouho by se měli lidé poznávat, než vstoupí do manželství. Na výběr měli z možností „3 měsíce - 1 rok“, „1 rok - 3 roky“, „3 roky - 5 let“, „5 let - více“ a poslední možnost odpovědi byla „jiná odpověď“. Odpovědi se nám rozdělily na dva větší celky, kdy 43% (48) respondentů uvedlo, že by se měli lidé poznávat, než vstoupí do manželství 3 roky - 5 let a druhá skupina byla s počtem 37% (41), kteří uvedli dobu poznávání 1 - 3roky. Variantu 5 let a více zvolilo 14% (16). Zbylé odpovědi se pohybovaly okolo 3% hranice.

Graf 12 - Doba poznávání před manželstvím

V otázce č. 11 nás zajímalo, jaké výhody spatřují respondenti v manželství. Zde měli studenti možnost odpovídat i více možnostmi. Nejpočetnější ohlas s 97 respondenty získala odpověď „ideální prostředí pro výchovu dětí“ na druhém místě s 91 ohlasy byla odpověď „bezpečné rodinné zázemí“. Třetí příčku získala odpověď „finanční jistota“ s 37 odpovědi. 25 studentů označilo možnost „jistota bezpečného a pravidelného sexuálního života“. Variantu: „v manželství žádné výhody nespátřuji si vybrali 3 studenti a 1 studentka napsala: „jistota a důvěra“.

U této otázky, lze konstatovat, že manželství pro většinu respondentů je zárukou kvalitnějšího a bezpečnějšího života.

Graf 13 - Výhody manželství

V otázce č. 12 jsme naopak zjišťovali, jaké spatřují respondenti v manželství nevýhody. Opět mohli studenti označit i více možností současně. Jasným vítězem se 71 označenými odpovědi se stala odpověď „obtížný rozchod“. Na podobné úrovni 16, 25, 28 odpovědi respondentů byly možnosti výběru, „vysoké náklady na svatbu“, „omezení osobní svobody“ a „společný majetek a peníze“. „V manželství žádné nevýhody nespátřuji“ označilo 11 studentů. Možnost „jiná odpověď“ zvolili dva studenti, první odpověď zněla „riziko zklamání životních hodnot v případě rozvodu“ a druhá odpověď byla „hádky“.

V dnešní době se velmi poukazuje na skutečnost, že dochází k poklesu sňatečnosti právě proto, že mladí lidé dávají přednost životu, který neomezuje jejich osobní svobodu. Právě proto jsme nemohli tuto problematiku vynechat ani v našem výzkumu a zajímalo nás, jak

velká část studentů, tuto skutečnost preferuje. Z výsledku je patrné, že možnost odpovědi, „omezení osobní svobody“ skončila až na 3 pozici. Můžeme tedy říci, že v našem výzkumu středoškolsí studenti jako hlavní nevýhodu manželství shledávají v obtížném rozchodu a ne v omezení osobní svobody.

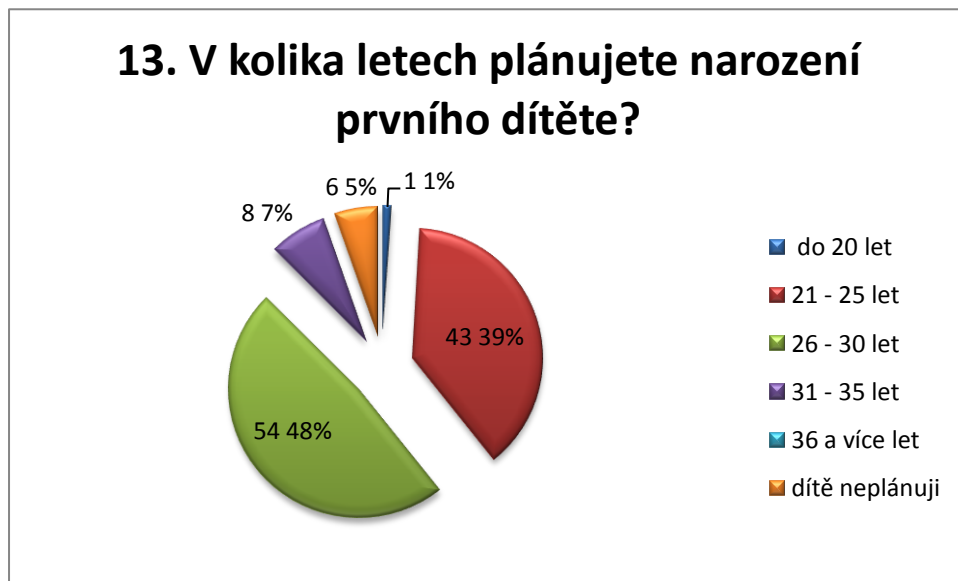
Graf 14 - Nevýhody manželství

V otázce č. 13 nás zajímalo, v kolika letech plánují respondenti narození prvního dítěte. Odpovědi se nám rozdělily na dva větší celky, kdy 48% (54) studentů odpovědělo, že plánují narození prvního dítěte mezi „26 - 30 rokem“ a druhá skupina s 39% (43) mezi „21 - 25 rokem“. K variantě narození dítěte mezi „31 - 35 rokem“ se přiklání 7% (8) studentů. Možnost „dítě neplánuji“ si vybralo 5% (6) respondentů a pouze jedna odpověď (1%) byla narození prvního dítěte do „20 let“ života.

Více než třetina studentů plánuje narození svého prvního potomka do 25 let (39%), a téměř polovina (48%) do 30 let. Vzhledem k tomu, že v dnešní době stále stoupá věk prvorodiček a mnohé z nich odsouvají první mateřství do věku nad 30 let, které je již spojeno s možnými problémy, které mohou ohrozit jak plod, tak samotnou matku. Je tedy povzbuzující, že naši studenti většinou plánují mateřství do 30 let věku.

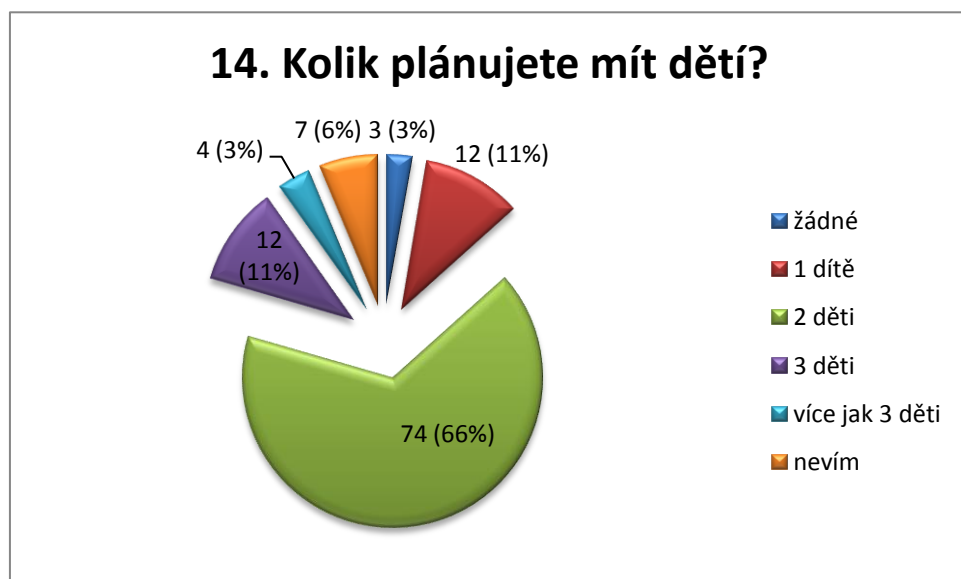
Graf 15 - Věk pro narození prvního dítěte

V otázce č. 14 jsme zjišťovali, kolik plánují mít respondenti dětí. Dominantním názorem se stala odpověď „2 děti“ s téměř dvou třetinovým zastoupením (64%). Další v pořadí bylo shodné zastoupení dvou odpovědí „1 dítě“ (11%) a „3 děti“ (11%).

Tyto výsledky potvrzují tradiční náhled na počet dětí ve společnosti, kdy většina lidí plánuje mít 2 děti.

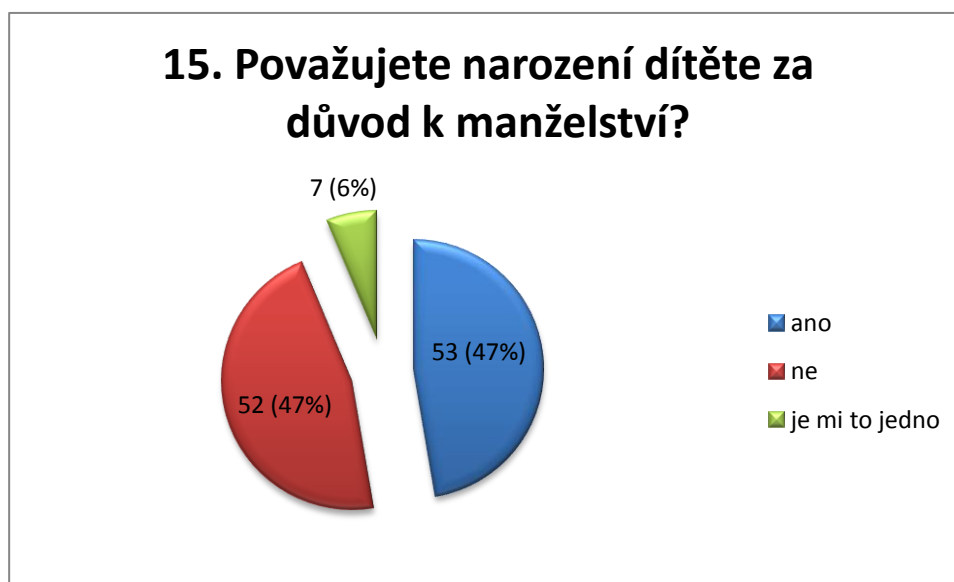
Graf 16 - Počet dětí

V otázce č. 15 jsme se zabývali tím, zda je narození dítěte důvodem k uzavření sňatku. Na výběr byly tři možnosti „ano“, „ne“ a „je mi to jedno“. Odpovědi na tuto otázku se rozdělily do dvou, téměř stejně velkých skupin. První skupina adolescentů 47% (53) odpověděla „ano“ a druhá skupina respondentů 47% (52) odpověděla „ne“. Možnost „je mi to jedno“ zvolilo pouhých 6% (7) odpovídajících.

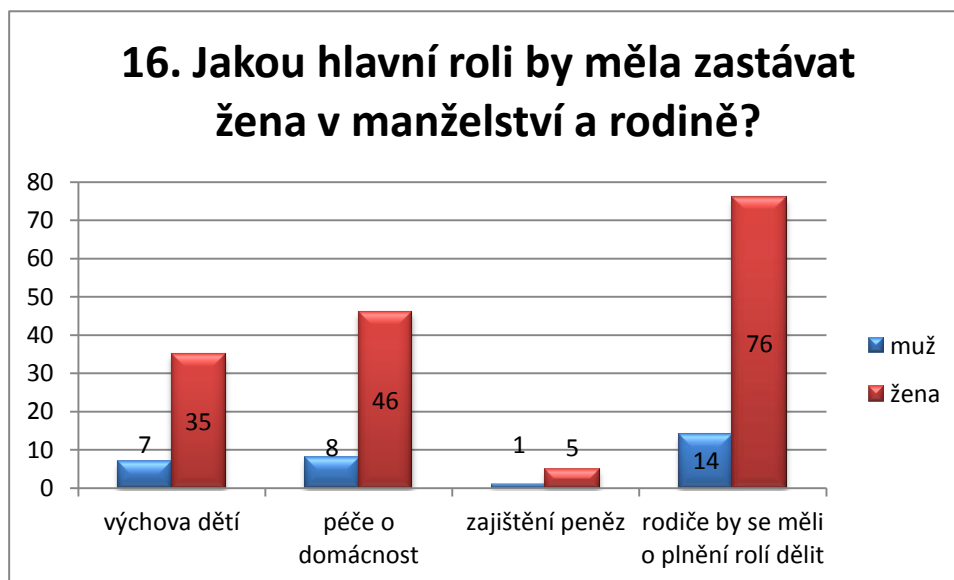
Je tedy patrné, že na tuto otázku nemají respondenti jednotný názor. V minulosti bylo narození nemanželského dítěte považováno za nežádoucí, dnešní generace se k této otázce staví liberálněji.

Graf 17 - Narození dítěte jako důvod k manželství

V otázce č. 16 nás zajímalo, jakou hlavní roli by měla zastávat žena v rodině a manželství. Jelikož tato otázka může mít rozdílný pohled jak u mužů, tak u žen, tak jsme se rozhodli tuto otázku diverzifikovat na ženy a muže. Respondenti zde mohli označit více možností. Jak u žen (76), tak i u mužů (14) na prvním místě dominuje názor, že „rodiče by se měli o plnění rolí dělit“. Taktéž na druhém místě jak u mužů (8), tak u žen (46) převažuje názor „péče o domácnost“. Dále následuje mínění „výchova dětí“ u žen (35) a u mužů (7) odpovědí. K poslední otázce „zajištění peněz“ se vyjádřilo (5) žen a (1) muž.

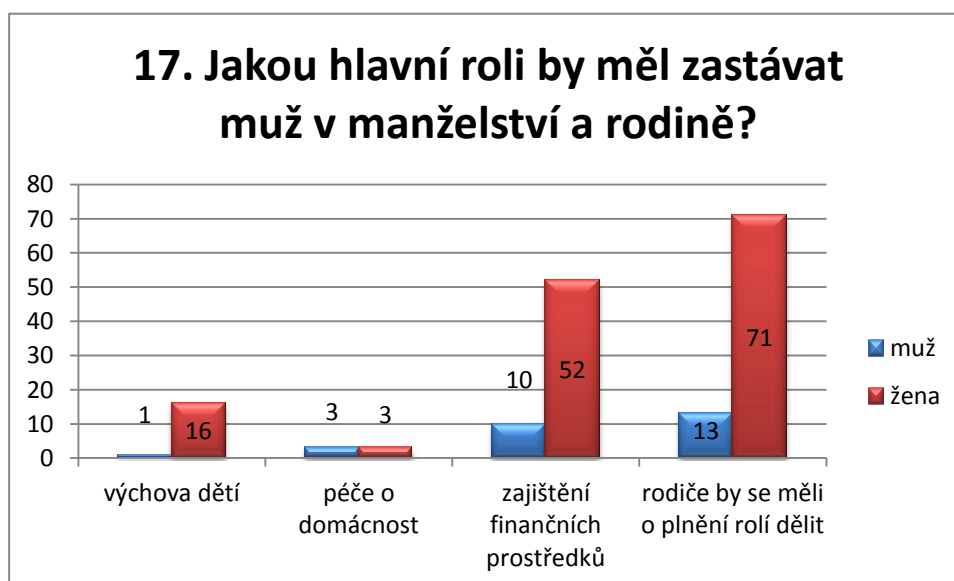
Graf 18 - Role ženy v manželství a rodině - ženy a muži

V otázce č. 17 nás naopak zajímalo, jaký mají respondenti pohled na hlavní roli muže v manželství a rodině. Taktéž tady jsme si rozlišili ženský a mužský názor. I zde měli respondenti možnost odpovědět více možnostmi. Největší zastoupení měl názor u žen (71) a u mužů (13) „rodiče by se měli o plnění rolí dělit“. Na druhém místě dominovala odpověď „zajištění finančních prostředků“ a to u žen (52) a u mužů (10). Dále u žen s (16) ohlasy a u mužů s (1) byla zvolena možnost „výchova dětí“.

Dle výsledků můžeme konstatovat, že jak muži, tak ženy preferují především, aby se rodiče o plnění rolí dělili.

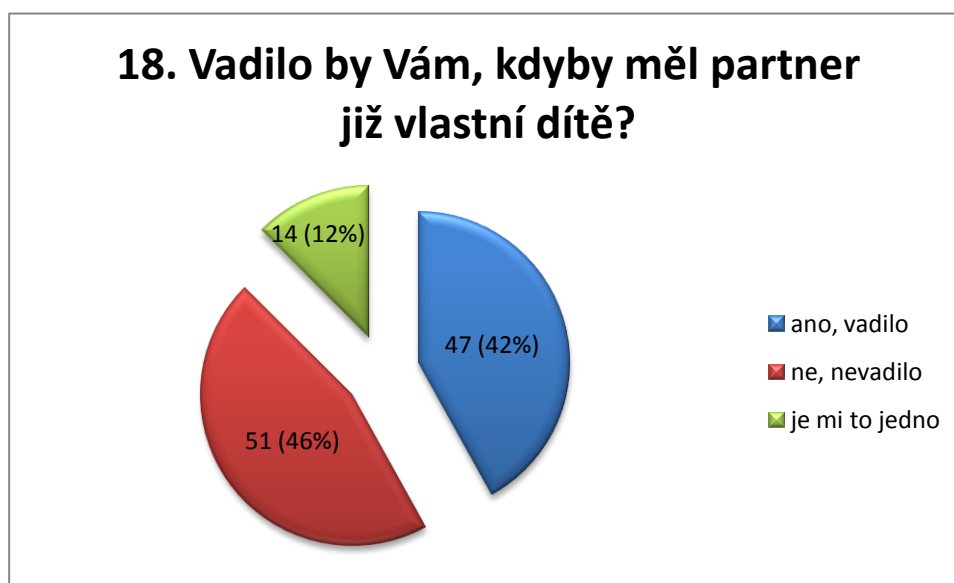
Graf 19 - Role muže v manželství a rodině - ženy a muži

V otázce č. 18 jsme zjišťovali, zda by vadilo respondentům, že by jejich partner měl již vlastní dítě. Necelé polovině respondentů 46% (51), by tato skutečnost nevadila a 42% (47) by tento fakt vadil. Téměř 12% (14) respondentů nedokázalo odpovědět.

Je patrné, že na tuto otázku nemají respondenti jednotný názor, vzhledem k tomu, že se odpovědi rozdělily na dva větší celky, kdy necelá polovina (46%) by tuto možnou skutečnost přijalo a druhá necelá polovina (42%) by tuto možnou skutečnost nepřijalo.

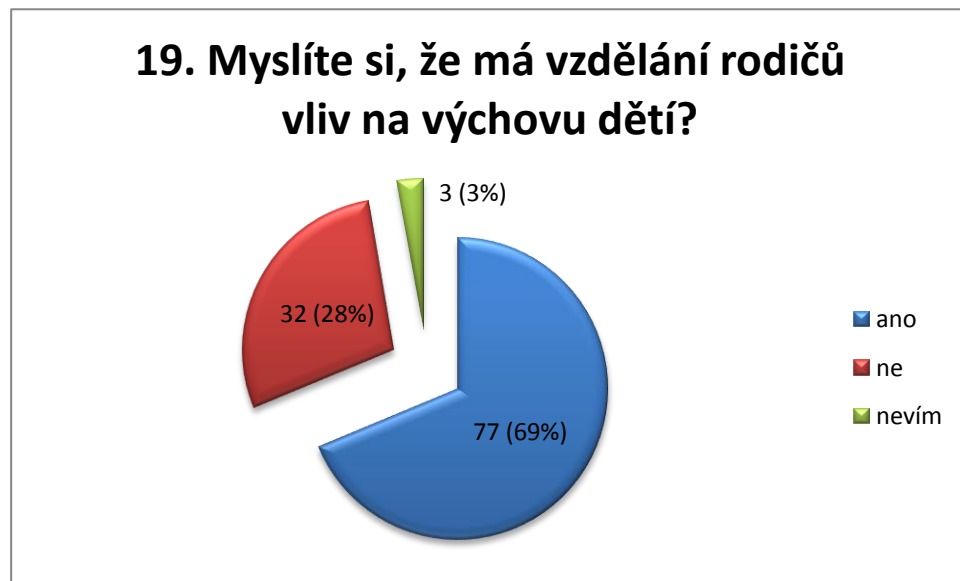
Graf 20 - Možnost nevlastního dítěte

V otázce č. 19 jsme zjišťovali, zda si myslí respondenti, že vzdělání rodičů má vliv na výchovu dětí. V této otázce byly tři možnosti odpovědí. Odpověď „ano“ zvolilo 69% (77) respondentů. K odpovědi „ne“ se vyjádřilo 28% (32) respondentů a možnost „nevím“ zvolilo 3% (3) respondentů.

Z výsledků je patrné, že u respondentů výrazně převažuje názor důležitosti vzdělání u rodičů a tím, pádem vliv na výchovu dětí.

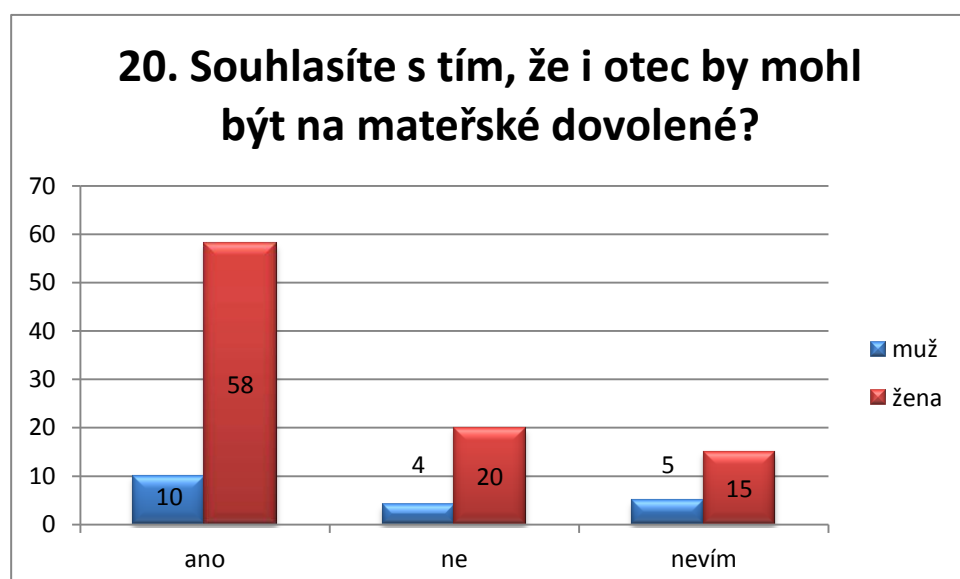
Graf 21 - Vzdělání rodičů a vliv na výchovu

V otázce č. 20 nás zajímalo, zda mládež souhlasí s tím, že i otec by mohl být na mateřské dovolené. Jelikož se jedná o téma, na které mohou mít rozdílné názory jak ženy, tak muži, porovnali jsme si odpovědi, dle pohlaví respondentů. Zjistili jsme, že většina mužů i žen s tímto tvrzením souhlasí, jedná se 58 žen a 10 mužů. Svůj nesouhlas vyjádřila celkově necelé čtvrtina, tzn. 20 žen a 4 muži. K této otázce se nedokázalo vyjádřit 15 žen a 5 mužů.

V České republice tento trend není zcela běžný, nicméně je stále více aktuální. Dnešní doba nabízí ženám již mnohem více možností na seberealizaci a mnohdy se stává, že žena je úspěšnější než její partner a role starosti o dítě připadá na otce.

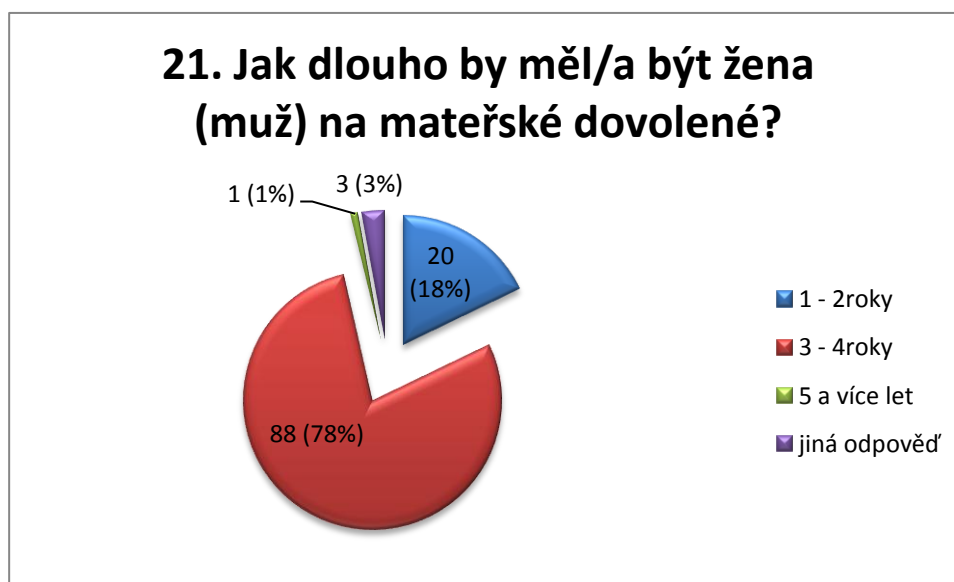
Graf 22 - Otec na mateřské dovolené - ženy a muži

V otázce č. 21 jsme se ptali respondentů, jak dlouho si myslí, že by měla být žena případně muž na mateřské dovolené. Většina dotazovaných 78% (88) odpověděla „3 - 4 roky“. Pro variantu „1 - 2 roky“ se rozhodlo 18% (20) dotazovaných. Pouze 1%, což je 1 respondent, odpověděl „5 a více let“. Zde byla možnost i vlastní odpovědi a k té se vyjádřily 3% (3) respondentů.

V České republice je maximální doba placené mateřské dovolené 4 roky. V našem výzkumu převládá doba mateřské dovolené 3 - 4 roky, což je standardní délka mateřské dovolené v dnešní době.

Graf 23 - Doba mateřské dovolené

V otázce č. 22 nás zajímalo, zda si respondenti dokážou představit celý život s jedním partnerem. Mezi dospívajícími je přesvědčeno 77% (86) studentů, o tom, že si tuto skutečnost dokážou představit. Naopak 8% (9) respondentů si nedokážou představit celý život s jedním partnerem a 15% (17) neumělo na tuto otázku odpovědět a zvolilo možnost „nevím“.

Na tuto otázku drtivá většina respondentů odpověděla, že si dokážou představit celý život s jedním partnerem, což značí fakt, že manželství má u mladé generace stále zdravé základy.

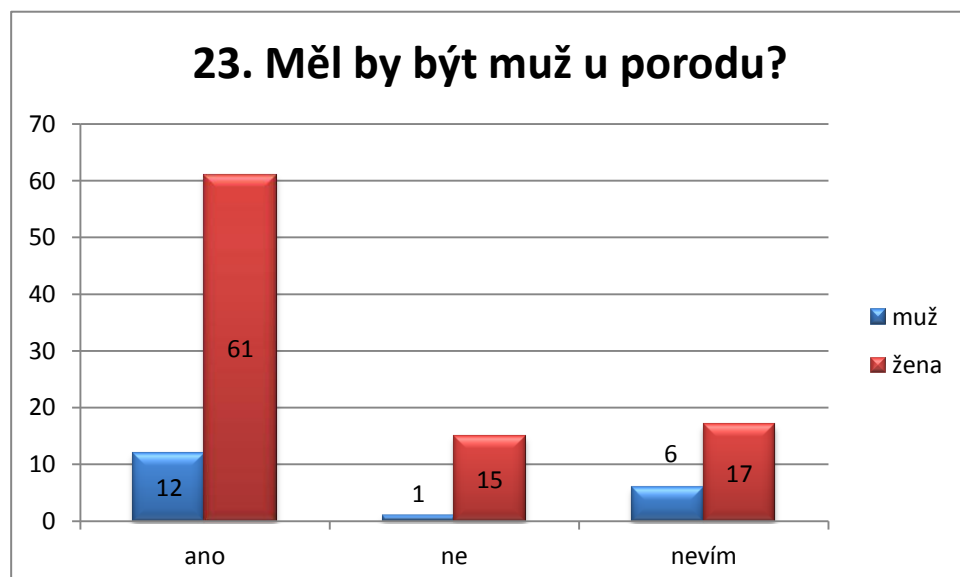
Graf 24 - Celý život s jedním partnerem

V otázce č. 23 jsme zjišťovali, zda by měl být muž u porodu. Ze zajímavosti jsme si porovnali odpovědi podle pohlaví. Je patrné, že většina respondentů zastává názor, že by měl být muž u porodu. Je to 61 žen a 12 mužů. Svůj nesouhlas vyjádřilo 15 žen a pouze 1 muž. V této otázce si nebylo jisto 17 žen a 6 mužů, tak zvolilo variantu odpovědi „nevím“.

Tato otázku je dost diskutabilní, záleží na konkrétním muži na jeho psychickém odolnosti, jelikož porod může být i traumatizující zážitek pro psychicky slabší jedince.

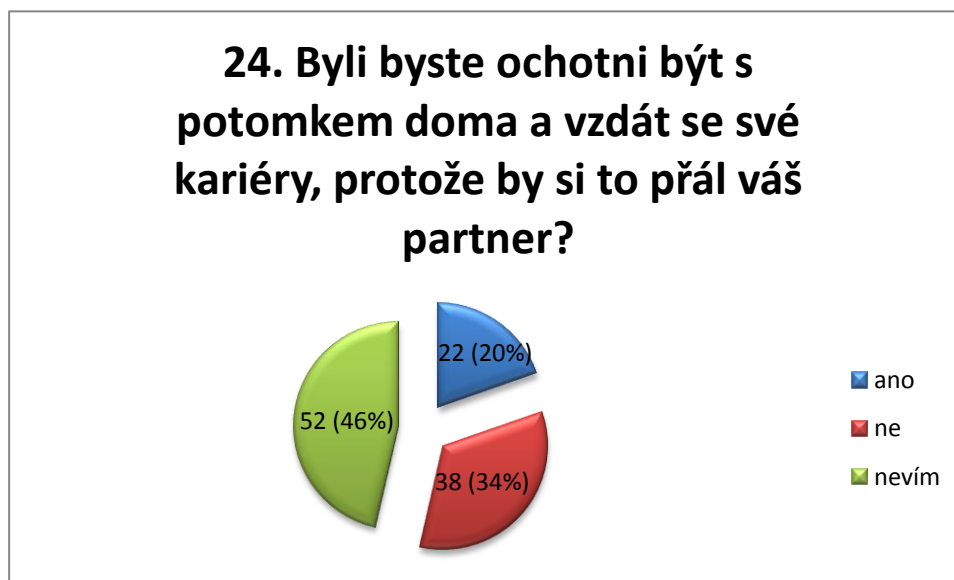
Graf 25 - Muž u porodu - ženy a muži

V otázce č. 24 nás zajímal názor respondentů na otázku, zda by byli ochotní zůstat doma s potomkem a vzdát se své kariéry, protože by si to přál jejich partner. Necelá polovina 46% (52) nedokázala odpovědět a zvolila možnost „nevím“. Třetina 34% (38) by nebyli ochotní vzdát se své kariéry, protože by si to přál partner a zůstat doma s dětmi. Zbýlá část odpovídajících 20% (22) by se dokázala vzdát své kariéry a zůstat s potomkem doma, protože by si to přál jejich partner.

Vzhledem k nízkému věku, pravděpodobné nezkušenosti se zaměstnáním a také s možností, že respondenti ještě nemají ucelený názor o svém budoucím životě, tak by se dalo předpokládat, že právě proto, nám téměř polovina respondentů nedokázala na tuto otázku odpovědět.

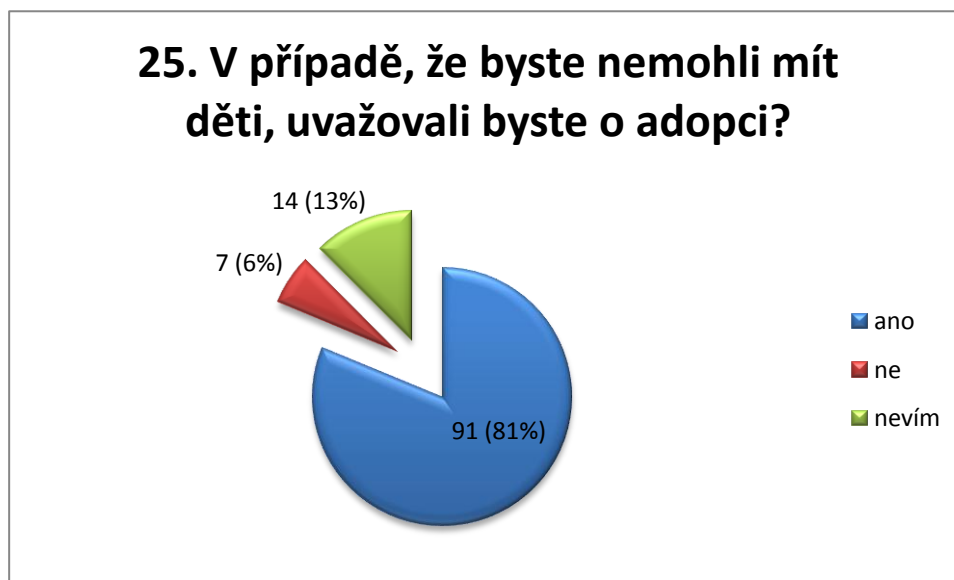
Graf 26 - Vzdání se kariéry pro život v domácnosti

V otázce č. 25 jsme se ptali respondentů, zda by uvažovali o adopci dítěte, kdyby nemohli mít vlastní. Většina dospívajících 81% (91) vyjádřilo svůj souhlas. 6% (7) respondentů by neuvažovalo o adopci dítěte a 13% (14) nemá na tuto otázku ujasněný názor.

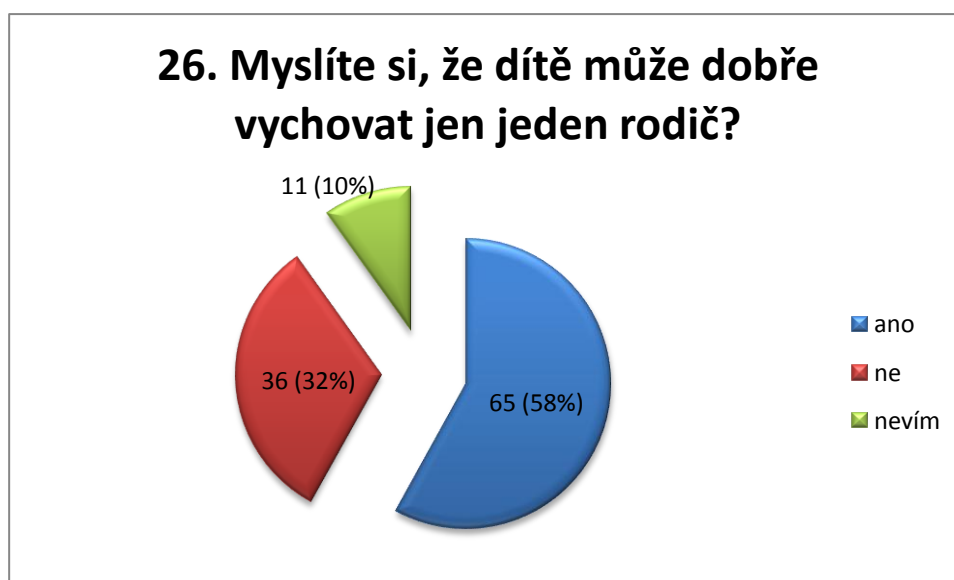
Tato záležitost je individuální, ale pokud má člověk rád děti, často jinou alternativu bohužel nemá a může to být jeho jediná možnost, jak dítě mít a splnit si svůj sen bez ohledu na to, jestli je dítě vlastní nebo nevlastní. Právě možná proto, je jasná většina respondentů (81%) pro adopci dětí.

Graf 27 - Adopce dětí

V otázce č. 26 nás zajímalo, zda si mládež myslí, že dítě může dobře vychovat jen jeden rodič. Větší polovina respondentů s tímto tvrzením souhlasí, jedná se o 58% (65). Svůj nesouhlas vyjádřilo 32% (36) respondentů a 10% (11) nemá ujasněný názor. Tuto otázku níže porovnáme s otázkou č. 3.

Graf 28 - Výchova jedním rodičem

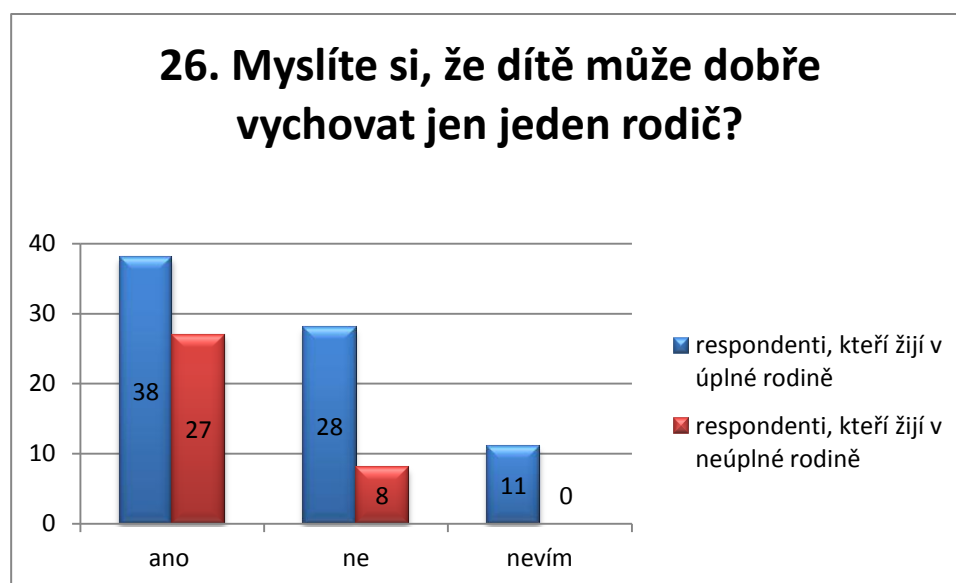
Jelikož nás zajímalo, jak se liší odpovědi v souvislosti, z jaké rodiny respondenti pocházejí. Porovnali jsme si možnosti odpovědí a graf prezentujeme níže. 38 respondentů, kteří pocházejí z úplné rodiny, zároveň souhlasí s názorem, že dítě může dobře vychovat jen

jeden rodič a taktéž s tímto názorem souhlasí 27 respondentů, kteří pochází z neúplné rodiny. Následně 28 respondentů z úplné rodiny si myslí, že dítě nemůže dobře vychovat jen jeden rodič a zároveň 8 respondentů z neúplné rodiny s tímto tvrzením taktéž souhlasí. 11 respondentů z úplné rodiny nemá vyjasněný názor.

Respondenti z neúplné rodiny i přes svoji životní zkušenost, z větší části odpovídali (27), že může dobře vychovat dítě i jeden rodič. Dalo by se tedy předpokládat, že tato část respondentů si myslí, že byla dobře vychována i přes skutečnost, že pochází z neúplné rodiny. Jen menší část respondentů (8), kteří pocházeli z neúplné rodiny si myslí, že dítě nemůže dobře vychovat jen jeden rodič. Naopak u těchto respondentů by se mohlo předpokládat, že se svou výchovou nebyli spokojeni.

U respondentů, kteří pocházeli z úplných rodin, není jednotný názor na tuto problematiku. Dalo by se říci, že respondenti z úplné rodiny jsou více nerozhodní, než respondenti z rodiny neúplné.

Graf 29 - Výchova jedním rodičem - ženy a muži

V otázce č. 27 nás zajímalo, zda si respondenti myslí, že dokáže být člověk věrný jednomu partnerovi celý život. Necelá tři čtvrtina respondentů 71% (79) si myslí, že člověk dokáže být věrný celý život jednomu partnerovi. 14 % (16) respondentů nesouhlasí s tímto tvrzením a 15% (17) respondentů na tuto otázku nedokázalo odpovědět a zvolilo možnost „nevím.“

Tato otázka se podobá otázce č. 22, kde jsme zjišťovali, jestli si dokáží dospívající představit celý život s jedním partnerem. Následně si můžeme potvrdit, že odpovědi se výrazně neliší a je patrné, že respondenti pravděpodobně odpovídali pravdivě. Jen pro připomenutí 77% si dokáže představit celý život s jedním partnerem a 8% si nedokáže představit celý život s jedním partnerem a 15% respondentů na tuto otázku nedokázalo odpovědět a zvolilo možnost „nevím“ jako u otázky č. 27.

Graf 30 - Věrnost celý život

V otázce č. 28 jsme se ptali adolescentů, jak by řešili případné neplánované těhotenství. Celých 43% (48) respondentů odpovědělo možností „porod bez sňatku“. Tato odpověď nás mile překvapila, jelikož jsme předpokládali, že většina dospívajících, vzhledem ke svému věku a plánů do budoucna odpoví možnost „interrupce“, což bylo jen u 12% (13). Dokonce 9% (10) respondentů by řešilo tuto situaci sňatkem. Velká část 36% (41) odpovídajících si vybralo možnost odpovědi „nevím“. Domníváme se, že tato odpověď souvisí právě s věkem respondentů, protože v období adolescence ještě většina dospívajících nemá ujasněný názor na případné těhotenství.

Graf 31 - Neplánované těhotenství

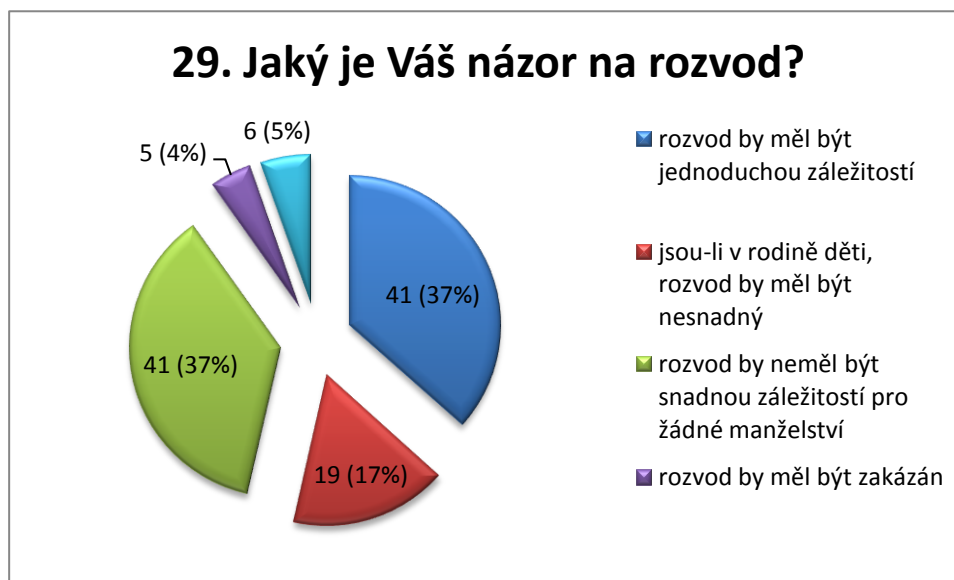

V otázce č. 29 jsme zjišťovali, jaký je názor respondentů na rozvod. Je patrné, že na toto téma nemají studenti jednotný názor. Odpovědi se nám rozdělily do dvou téměř stejně velkých skupin, kdy jedna 37% (41) zastává názor, že „rozvod by měl být jednoduchou záležitostí“ a druhá 37% (41), že „rozvod by neměl být snadnou záležitostí pro žádné manželství“. Možnost „jsou-li v rodině děti, rozvod by měl být nesnadný“ zvolilo 17% (19) studentů. To, že „rozvod by měl být jednoduchou záležitostí“ zvolilo 5% (6) respondentů a možnost „rozvod by měl být zakázán“ preferuje 4% (5) adolescentů.

Tato otázka nás inspirovala v knize od Fialové et al. (2000, s. 96), kde byla tato otázka také položena mladým lidem a ti dospěli k následujícím výsledkům. Respondenti se ve výzkumu rozdělili na tři přibližně stejně početné skupiny: třetina odpověděla, že rozvod by měl být jednoduchou záležitostí, druhá třetina zastává názor, že rozvod by neměl být snadnou záležitostí pro žádné manželství a podle zbylých respondentů by rozvod neměl být snadný, jsou-li v rodině děti. U 2% se vyskytl názor, že rozvod by měl být zakázán.

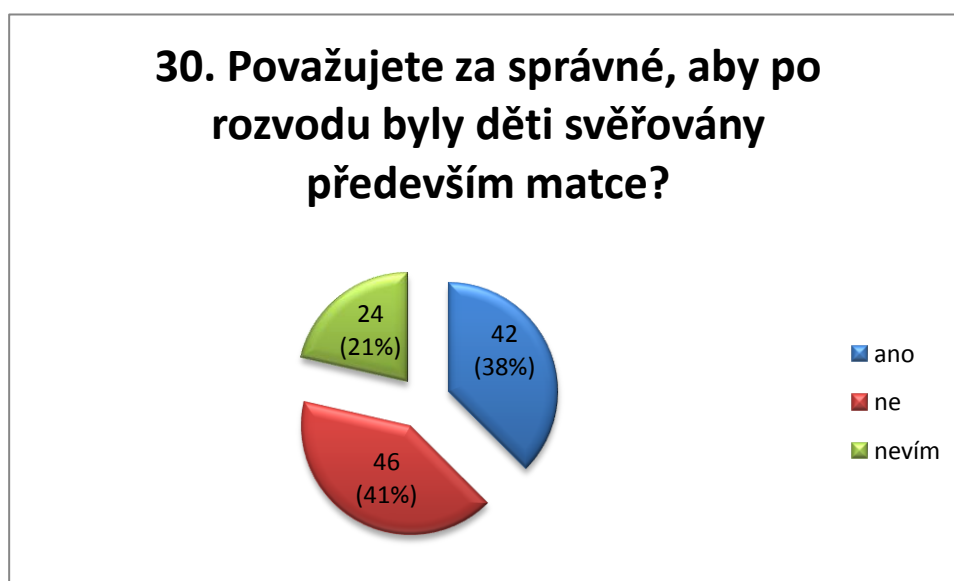
Dalo by se říci, že jsme dospěli k podobnému výsledku šetření. Je potěšující, že větší část mladých lidí by o možném rozvodu nejdříve přemýšlela a nebralo ho jako běžnou, jednoduchou záležitost.

Graf 32 - Názor na rozvod

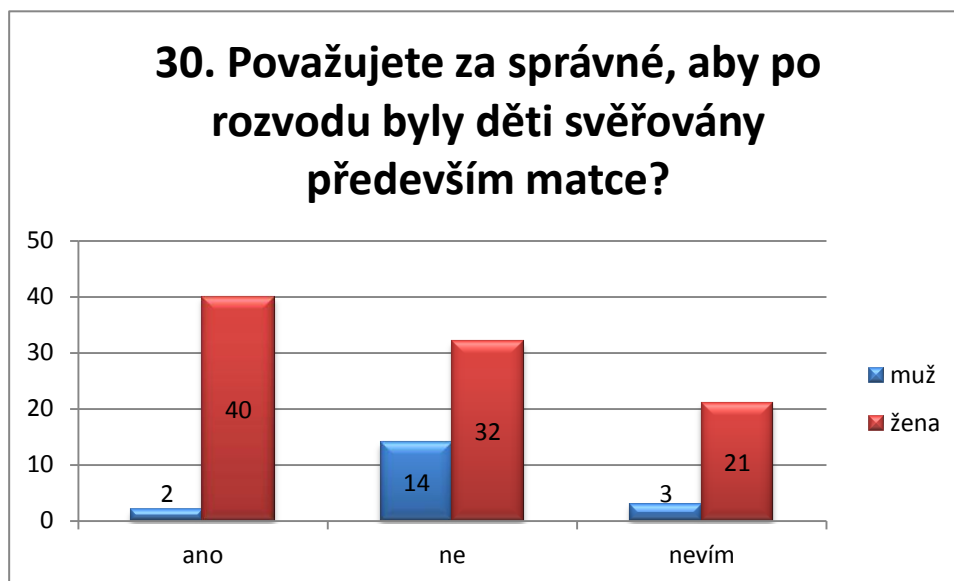
V otázce č. 30 nás zajímalo, jestli považují respondenti za správné, aby byly děti po rozvodu svěřovány především matce. Je patrné, že na tuto otázku nemají respondenti jednotný názor. 38% (42) respondentů považuje za správné, aby děti byly svěřovány především matce, 41% (46) respondentů to považuje za nesprávné a 21% (24) respondentů se nemohlo rozhodnout, tak zvolilo možnost „nevím“. Tuto otázku dále porovnáme na muže a ženy.

Graf 33 - Svěření dětí matce

Pokud si porovnáme odpovědi podle pohlaví, tak zjistíme, že 40 (43%) žen a pouze 2 (11%) muži považují za správné, aby byly děti po rozvodu svěřovány především matce. Nesouhlas vyjádřilo 32 (34%) žen a 14 (74%) mužů. Mohli bychom tedy předpokládat, že většině mužů bude záležet na případné výchově a svěření svých dětí. Svůj názor nedokázalo říct 21 (23%) žen a 3 (16%) muži.

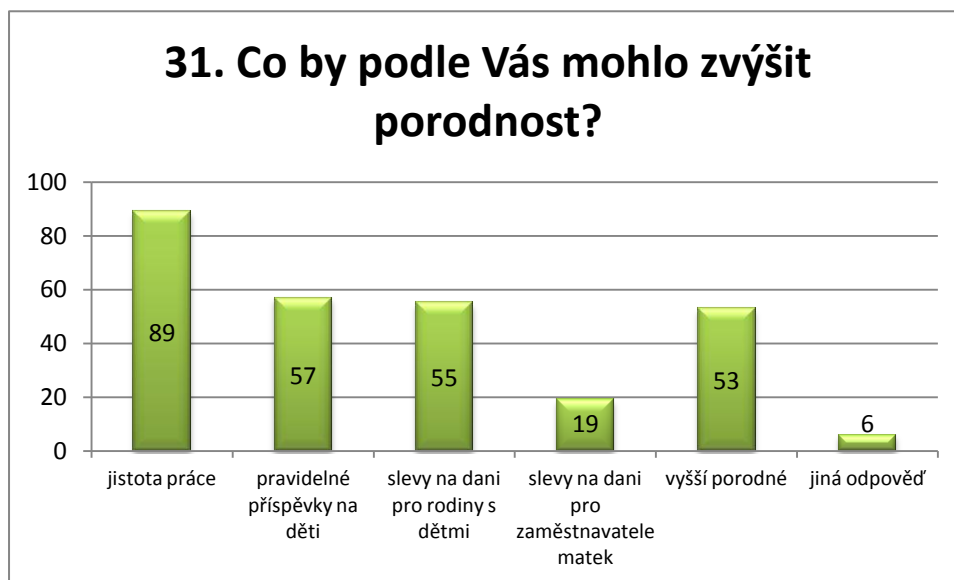
Graf 34 - Svěření dětí matce - ženy a muži

V otázce č. 31 jsme se ptali, co by podle dospívajících mohlo zvýšit porodnost. U této otázky měli respondenti možnost označit více odpovědí. Nejčastější odpověď byla „jistota práce“, tuto možnost si vybralo 89 (32%) respondentů. Dále byly, jako nejčtenější odpovědi v podobném hodnocení pravidelné příspěvky (20%), slevy na dani pro rodiny s dětmi (20%) a vyšší porodné (19%). Zde byla i možnost vyjádření vlastní odpovědi, tuto možnost si vybralo 6 (2%) respondentů, zde jsou nejzajímavější z nich. „Zrušit prodej hormonální antikoncepce, pouze kondom“, „více milování“, „změna vztahu ve společnosti - vyšší důraz na morální hodnoty, věrnost partnerů - vyšší důvěra žen v rodinné zázemí“.

Respondenti potvrdili, že finanční jistoty jsou velice důležité pro rozhodování budoucích rodičů v úvahách o počtu potomků. Dle výsledků je potěšující, že většina respondentů dává přednost vlastnímu zajištění rodiny, než čekání na příspěvky od států.

Graf 35 - Porodnost

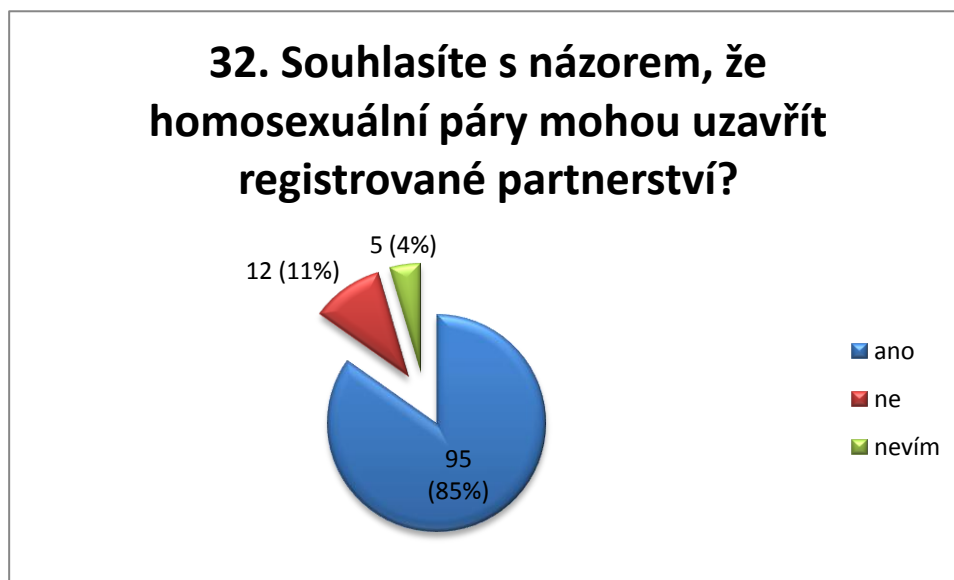

V otázce č. 32 jsme zjišťovali, zda souhlasí dospívající s názorem, že homosexuální páry mohou uzavírat registrované partnerství. Pro možnou neznalost pojmu homosexuál jsme raději do závorek uvedli, že se jedná o osoby stejného pohlaví, aby nedošlo k nepravdivému vyplnění otázky. Většina respondentů 85% (95) s tímto názorem souhlasí, jde tedy o většinu. 11% (12) respondentů nesouhlasí a 4% (5) nemají ujasněný názor.

V této souvislosti shledáváme za zajímavé uvést výsledky, který prováděl Český statistický úřad v květnu 2013, kdy bylo zveřejněno, že necelé tři čtvrtiny lidí souhlasí, že by homosexuálové měli mít právo uzavřít registrované partnerství a 23% s touto možností nesouhlasí. (Kohoutová, 2013, s. 1)

V porovnání s výsledky Českého statistického úřadu a naším výzkumem je názor studentů a veřejnosti na tuto problematiku podobný. Je nutné, ale dodat, že výzkum se lišil jak ve věku respondentů, tak v počtu provedeného zkoumání.

Graf 36 - Registrované partnerství

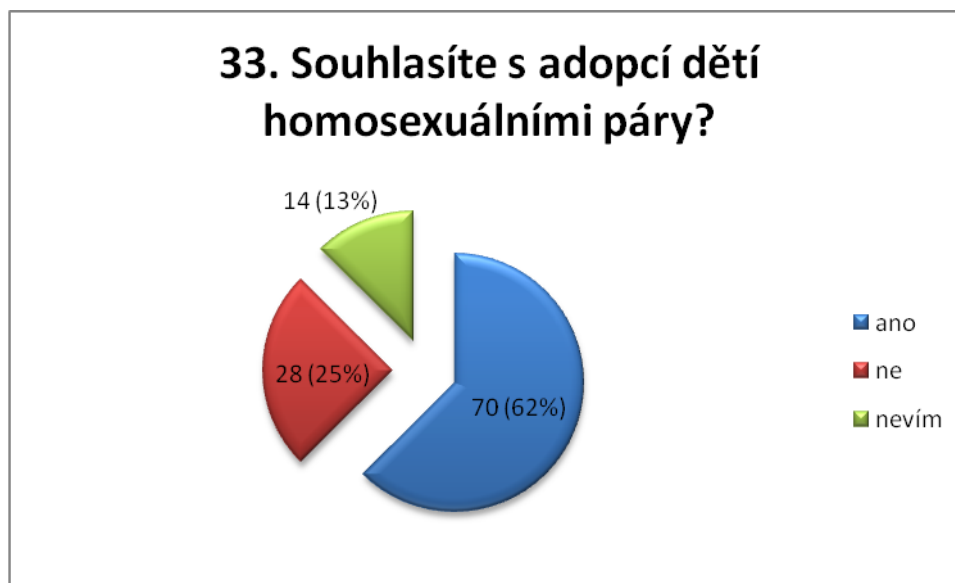

V otázce č. 33 jsme zjišťovali, zda respondenti souhlasí s adopcí dětí homosexuálními páry. Na rozdíl od předcházející otázky, kde 85% souhlasilo s uzavíráním registrovaného partnerství, tak s názorem, že by homosexuálové mohli adoptovat děti, souhlasí už pouze 62% (70) respondentů. Nesouhlas vyjádřilo 25% (28), tzn. čtvrtina respondentů a nejasný názor na tohle téma zaujímá 13% (14) dospívajících.

V této souvislosti nás taktéž zaujal průzkum z května roku 2013 z Českého statistického úřadu, kde lidé souhlasili s právem na adopcí dětí jen ve 34 % a zbytek, tedy 66% společnosti s touto možností jednoznačně nesouhlasí. (Kohoutová, 2013, s. 1)

Tato otázka je dost diskutabilní. Ve společnosti není jednotný názor, liší se především věkem. Naši dospívající respondenti potvrdili převahu kladného názorů na adoptování dětí homosexuálními páry.

Graf 37 - Adopce dětí homosexuálními páry

5.1 Shrnutí výsledků výzkumu a doporučení pro praxi

Hlavním cílem našeho kvantitativně orientovaného výzkumu bylo zjistit názory středoškolských studentů na problematiku manželství a rodičovství. Chtěli jsme se dozvědět, jak středoškolští studenti přistupují k manželství, rodičovství a jaký je jejich celkový náhled na tuto problematiku. Neméně důležité bylo, jakou budoucí formu soužití preferují.

V této části se budeme snažit odpovědět na všechny výzkumné otázky, které jsme si položili před zahájením výzkumu.

Dle provedeného výzkumu můžeme zcela jasně říci, že drtivá většina žen (82%) a mužů (74%) by chtěla žít se stálým partnerem na zkoušku a později se vzít. Dále již velmi malé procento žen (11%) a mužů (10%) by zvolilo variantužití s partnerem, ale beze sňatku.

Pro většinu respondentů (68%) je optimální věk pro uzavření sňatku v rozmezí 23 - 27 let. Druhá nejpočetnější skupina (25%) uvádí vhodné věkové rozmezí pro vstup do manželství 28 - 32 let.

Dvě třetiny respondentů (66%) vnímají manželství jako přirozenou součást budoucího života, což je velmi pozitivní zjištění pro tuto instituci a společnost do budoucna. „Manželství, jako posvátnou instituci, vztah muže a ženy, kteří si slibují lásku, úctu, věrnost po celý život v dobrém i zlém“, vnímá 26%. Naopak negativně na manželství pohlíží pouze 5% respondentů, a to jako na „zastaralou instituci a zbytečný závazek“.

V této souvislosti shledáváme povzbudivým, že na otázku, zda dokáže být člověk věrný jednomu partnerovi po celý život odpovědělo 71% respondentů „ano“ a jen 14% se domnívá, že „ne“.

Z výzkumu jsme dále zjistili, že většina adolescentů plánuje v budoucnu založení rodiny. Na otázku v kolika letech plánují narození prvního dítěte, převažovala odpověď respondentů „26 - 30 let“ (48%). Druhá, ovšem také výrazná skupina respondentů (39%) plánuje narození dítěte mezi 21 - 25 rokem. 66% dotazovaných chce mít v budoucnu dvě děti. Další dvě shodné skupiny respondentů po 11% odpověděly, že plánují mít jedno a tři děti.

Považujeme za zajímavé uvést, že na otázku, zda si studenti myslí, že je narození dítěte důvodem k uzavření manželství se respondenti rozdělili do dvou téměř shodných skupin s rozdílným názorem.

V souvislosti s tímto tématem mohou nastat i komplikace v podobě neplodnosti páru. Možným řešením v této situaci je adopce dítěte. Právě proto nás zajímal názor studentů na tuto problematiku. Z průzkumu bylo zcela jasně zřetelné, že celých 81% respondentů vyjádřilo s adopcí jednoznačný souhlas. Pouze 6% dotázaných by o možné adopci dítěte neuvažovalo. Odpovědi na tuto otázku jsou potěšující. Pro budoucí adoptivní rodiče i děti, které postrádají své biologické rodiče, může být adopce vhodným řešením. Smutným faktem ovšem je, že v České republice je proces adopce velmi složitou a zdlouhavou záležitostí.

Vzhledem k tomu, že od roku 2006 je v České republice povoleno uzavírání registrovaného partnerství, zajímalo nás, jak se k této problematice staví středoškolští studenti. I přes legalizaci tohoto partnerství se nadále jedná o ožehavé celospolečenské téma. Z průzkumu nicméně zcela jasně vyplývá, že naprostá většina dotázaných (85%) s registrovaným partnerstvím souhlasí. Oproti výsledku Českého statistického úřadu z roku 2013 (Kohoutová, 2013, s. 1) jsme zaznamenali 10% nárůst pozitivních odpovědí, což může souviset se skutečností, že jsme prováděli zkoumání mezi velmi mladými lidmi, kteří mají většinou liberální názory. Tento fakt si můžeme potvrdit i v záležitosti adopce dětí homosexuálními páry, kdy téměř dvě třetiny našich respondentů (62%) s touto možností souhlasí, na rozdíl od výzkumů Českého statistického úřadu z roku 2013, kdy s touto variantou souhlasí jen 34% populace.

Domníváme se, že vhodným doporučením pro praxi by mohlo být zařazení problematiky manželství a rodičovství do školských osnov. Zdá se nám zajímavý nápad vyučovat na středních školách, buď v rámci stávajících předmětů nebo pomocí nového předmětu, výchovu k manželství a rodičovství.

Je zarážející, že přípravou na budoucí povolání strávíme ve školních lavicích v průměru přibližně třináct let života, nicméně na budoucí manželství a rodičovství se nepřipravujeme, byť nás může provázet životem až do smrti. Rodičovství je role nevratná. Ve chvíli, kdy se rodičem staneme, zůstaneme jím již na vždy. Taktéž by bylo hezké, kdyby i manželství bylo rolí trvalou. Právě proto se domníváme, že výuka správné komunikace, porozumění rozdílným potřebám partnera, konstruktivního řešení hádek a kladení důrazu na vzájemnou úctu, toleranci, empatii, zodpovědnost a poctivost by mohlo jedincům v osobním životě pomoci.

ZÁVĚR

V této bakalářské práci jsme se zabývali názory studentů středních škol k instituci manželství a rodičovství. Zajímalo nás, jaké mají svobodní mladí lidé očekávání od budoucího rodinného života. Inspiroval nás stále vyšší věk lidí, kteří vstupují do manželství a značný pokles sňatečnosti, kdy se zdá, že dnešní mladí lidé často upřednostňují nesezdané soužití. Dále jsme se zabývali otázkou rodičovství, z důvodu zvyšujícího se věku prvorodiček a snižující se porodnosti. Touto problematikou se zabývá řada objektivních výzkumů.

V teoretické části jsme se věnovali problematice manželství, kdy jsme se zaměřili na odlišná očekávání mužů a žen od této instituce a situaci manželství a rodiny v současné společnosti. Na konci této kapitoly jsme popsali možné alternativy manželství. Dalším předmětem našeho zájmu byla rodina, její nejvýznamnější funkce a znaky současné rodiny. S rodinou je ve většině případů spojeno rodičovství. Pokusili jsme se vystihnout rodičovské role a současný trend odkládání mateřství. Dále jsme uváděli alternativy, jako jsou bezdětnost a svobodná matka. Posledním předmětem našeho zájmu byla adolescence. Považovali jsme za důležité toto životní období přiblížit, jelikož skupinu respondentů tvořili právě adolescenti.

V praktické části jsme se pomocí dotazníkového šetření snažili zjistit, jakou formu soužití mladí lidé preferují. Zaměřili jsme se na instituci manželství, kdy jsme zkoumali, zda respondenti plánují v budoucnu uzavřít sňatek, případně v kolika letech. S tím souvisí i možnost založení rodiny a případná adopce dětí. Dotazovali jsme se, zda souhlasí s uzavíráním registrovaného partnerství a možnou adopcí dětí homosexuálními páry.

Výsledky našeho dotazníku ukazují, že manželství je mezi mladými lidmi stále velmi uznávanou hodnotou. V drtivé většině případů jej plánuje uzavřít 80% respondentů, byť si tito mladí lidé chtějí společné soužití s partnerem nejprve vyzkoušet. Preferovaným věkem pro vstup do manželství se ukázalo u žen rozpětí 23 -27 let (72%). Muži, dle našeho výzkumu upřednostňují uzavření manželství ve věku 23 - 27 let (48%) a 28 - 32 let (42%). Ukázalo se, že rodičovství vnímají adolescenti jako přirozenou součást života. Děti si přeje mít v budoucnu 91 % dotazovaných a v případě, že by děti mít nemohli, by 81% respondentů zvolilo adopci.

V kontroverzní otázce, zda souhlasí s uzavíráním registrovaného partnerství homosexuálními páry, se 85% studentů vyjádřilo kladně. Tato většina pozitivních reakcí může souviset se skutečností, že jsme prováděli zkoumání mezi velmi mladými lidmi, kteří mají většinou liberální názory. Tento fakt si můžeme potvrdit i v záležitosti adopce dětí homosexuálními páry, kdy téměř dvě třetiny našich respondentů (62%) s touto možností souhlasí.

Z našeho výzkumu vyplývá, že přestože v dnešní společnosti převládá trend nesezdaného soužití, tak si dotazovaní studenti v budoucnu přejí vstoupit do manželství a založit rodinu. Je zřejmé, že pro mladé lidi zůstalo manželství vzácnou životní hodnotou, které přikládají velký význam.

SEZNAM POUŽITÉ LITERATURY

Knižní tituly:

- [1] CARR-GREGG, Michael a Erin SHALE, 2010. *Pubertáči a adolescenti: průvodce výchovou dospívajících*. Vyd. 1. Praha: Portál, 197 s. ISBN 978-80-7367-662-9.
- [2] DUNOVSKÝ, Jiří, 1999. *Sociální pediatrie: vybrané kapitoly*. Vyd. 1. Praha: GradaPub. ISBN 80-716-9254-9.
- [3] DVOŘÁKOVÁ ZÁVODSKÁ, Jana, 2002. *Manželství a rozvody: praktický návod jak problémy řešit a jak jim předcházet*. Praha: Linde, 104 s. ISBN 80-86131-34-3.
- [4] FIALOVÁ, Ludmila et al., 2000. *Představy mladých lidí o manželství a rodičovství*. Vyd. 1. Praha: Sociologické nakladatelství, 163 s. ISBN 8085850877.
- [5] GEIST, Bohumil, 1992. *Sociologický slovník*. Praha: Victoria Publishing, 647 s. ISBN 8085605287.
- [6] GILLERNOVÁ, Ilona, Vladimír KEBZA a Milan RYMEŠ, 2011. *Psychologické aspekty změn v české společnosti: člověk na přelomu tisíciletí*. Vyd. 1. Praha: Grada, 256 s. ISBN 978-802-4727-981.
- [7] GJURIČOVÁ, Šárka a Jiří KUBIČKA, 2009. *Rodinná terapie: systemické a narativní přístupy*. 2., dopl. a přeprac. vyd. Praha: Grada, 280 s. ISBN 978-80-247-2390-7.
- [8] HAŠKOVÁ, Hana, 2009. *Fenomén bezdětnosti*. Vyd. 1. Praha: Sociologické nakladatelství (SLON), 264 s. ISBN 978-80-7419-020-9.
- [9] CHODĚRA, Oldřich, 2002. *Partnerství, manželství a paragrafy*. 1. vyd. Praha: Grada, 107 s. Právo pro každého. ISBN 80-247-0217-7.
- [10] JANDOUREK, Jan, 2003. *Úvod do sociologie*. Vyd. 1. Praha: Portál, 231 s. ISBN 80-7178-749-3.
- [11] JANIŠ, Kamil, 2008. *Učební text k problematice rodinné a sexuální výchovy*. Vyd. 1. Hradec Králové: Gaudeamus, 117 s. ISBN 978-80-7041-898-7.
- [12] KRAUS, Blahoslav a Věra POLÁČKOVÁ, 2001. *Člověk - prostředí - výchova: k otázkám sociální pedagogiky*. Brno: Paido, 199 s. ISBN 80-7315-004-2.
- [13] MACEK, Petr, 2003. *Adolescence*. Vyd. 2., upr. Praha: Portál, 141 s. ISBN 8071787477.

- [14] MATOUŠEK, Oldřich, 1997. *Rodina jako instituce a vztahová síť*. 2., rozš. a přeprac. vyd. Praha: Sociologické nakladatelství, 144 s. Studijní texty (Sociologické nakladatelství), sv. 3. ISBN 80-858-5024-9.
- [15] MATOUŠEK, Oldřich, 2003. *Rodina jako instituce a vztahová síť*. 3. rozš. a přeprac. vyd. Praha: Sociologické nakladatelství, 161 s. Studijní texty (Sociologické nakladatelství), sv. 3. ISBN 80-864-2919-9.
- [16] MOŽNÝ, Ivo, 2002. *Sociologie rodiny*. Vyd. 2., upr. Praha: Sociologické nakladatelství, 250 s. ISBN 8086429059.
- [17] MOŽNÝ, Ivo, 2006. *Rodina a společnost*. Praha: Sociologické nakladatelství, 311 s. ISBN 80-86429-58-x.
- [18] NAKONEČNÝ, Milan, 2009. *Sociální psychologie*. Vyd. 2., rozš. a přeprac. Praha: Academia, 498 s. ISBN 978-80-200-1679-9.
- [19] PLAŇAVA, Ivo, 2000. *Manželství a rodiny: struktura, dynamika, komunikace*. 1. vyd. Brno: Doplněk, 294 s. ISBN 80-7239-039-2.
- [20] RHEINWALDOVÁ, Eva, 1993. *Rodičovství není pro každého*. 1. vyd. Praha: Motto, 175 s. ISBN 80-901-3384-3.
- [21] SOBOTKOVÁ, Irena, 2001. *Psychologie rodiny*. Vyd. 1. Praha: Portál, 176 s. ISBN 80-7178-559-8.
- [22] SOBOTKOVÁ, Irena, 2007. *Psychologie rodiny*. 2., přeprac. vyd. Praha: Portál, 219 s. ISBN 978-80-7367-250-8.
- [23] ŠIMÍČKOVÁ-ČÍŽKOVÁ, Jitka et al., 2008. *Přehled vývojové psychologie*. 2. vyd. Olomouc: Univerzita Palackého v Olomouci, 175 s. ISBN 978-80-244-2141-4.
- [24] VÁGNEROVÁ, Marie, 2000. *Vývojová psychologie: dětství, dospělost, stáří*. Vyd. 1. Praha: Portál, 528 s. ISBN 8071783080.
- [25] VÁGNEROVÁ, Marie, 2012. *Vývojová psychologie: dětství a dospívání*. Vyd. 2., rozš. a přeprac. Praha: Karolinum, 531 s. ISBN 978-80-246-2153-1.
- [26] ZÁŠKODNÁ, Helena, 1998. *Psychosociální problémy adolescentů*. 1. vyd. České Budějovice: Jihočeská univerzita, Zdravotně sociální fakulta, 93 s. ISBN 80-7040-306-3.

Elektronické zdroje:

- [27] ČESKO, 2006. Zákon č. 115/2006 Sb. o registrovaném partnerství a o změně některých souvisejících zákonů. In: *ÚplnéZnění.cz*[online]. Datum aktualizace 1. července 2012 [cit. 2014-04-02]. Dostupné z: <http://www.uplnezneni.cz/zakon/115-2006-sb-o-registrovanem-partnerstvi-a-o-zmene-nekterych-souvisejicich-zakonu/>
- [28] ČESKO, 2012. Zákon č. 89/2012 Sb. ze dne 3. února 2012 občanský zákoník. In: *ÚplnéZnění.cz*[online]. Datum aktualizace 1. ledna 2014 [cit. 2014-03-06]. Dostupné z: http://www.uplnezneni.cz/zakon/89-2012-sb-obcansky-zakonik/#CAST_DRUHA
- [29] ČESKÝ STATISTICKÝ ÚŘAD, 2013a. Podíl dětí narozených mimo manželství v letech 1950-212[graf]. In: *Český statistický úřad*[online]. 20.08.2013 [cit. 2014-03-21]. Dostupné z: http://www.czso.cz/csu/redakce.nsf/i/podil_deti_narozenyh_mimo_manzelstvi_v_letech_1950_2012
- [30] ČESKÝ STATISTICKÝ ÚŘAD. 2013b. Roční počet rozvodů [graf]. In: *Český statistický úřad*[online]. 19.08.2013 [cit. 2014-03-13]. Dostupné z: <http://www.czso.cz/csu/redakce.nsf/i/rozvodovost>
- [31] ČESKÝ STATISTICKÝ ÚŘAD, 2013c. Roční počet sňatků[graf]. In: *Český statistický úřad*[online]. 19.08.2013 [cit. 2014-03-13]. Dostupné z: <http://www.czso.cz/csu/redakce.nsf/i/snatecnost>
- [32] Demografická příručka 2012, 2013. In: *Český statistický úřad* [online]. 1.7.2013, aktualizováno dne: 14.3.2014 [cit. 2014-03-02]. Dostupné z: <http://www.czso.cz/csu/2013edicniplan.nsf/p/4032-13>
- [33] KOHOUTOVÁ, Iva, 2013. *Partnerské svazky osob stejného pohlaví v České republice a v Evropě*[online]. Český statistický úřad, 24.10.2013 [cit. 2014-04-02]. Dostupné z: [http://www.czso.cz/csu/csu.nsf/1e01747a199f30f4c1256bd50038ab23/b53c647a39f0bf48c1257c0d004bfb4f/\\$FILE/csav102413opr.pdf](http://www.czso.cz/csu/csu.nsf/1e01747a199f30f4c1256bd50038ab23/b53c647a39f0bf48c1257c0d004bfb4f/$FILE/csav102413opr.pdf)

SEZNAM POUŽITÝCH SYMBOLŮ A ZKRATEK

apod. a podobně

např. například

Sb. Sbírký

tj. to je

tzn. to znamená

tzv. takzvaný

% procento

SEZNAM OBRÁZKŮ

Obrázek 1 - Roční počet sňatků v letech 1950 - 2012	15
Obrázek 2 - Podíl dětí narozených mimo manželství v letech 1950 - 2012	20
Obrázek 3 - Roční počet rozvodů v letech 1950 - 2012	26

SEZNAM GRAFŮ

Graf 1 - Pohlaví respondentů	43
Graf 2 - Věk respondentů - ženy a muži	44
Graf 3 - Rodinné poměry respondentů	44
Graf 4 - Partnerský stav rodičů respondentů	45
Graf 5 - Spokojenost respondentů se svou rodinou	46
Graf 6 - Srovnání rodinného poměru a spokojenosti respondentů se svou rodinou	47
Graf 7 - Typ budoucího soužití respondentů - ženy a muži.....	48
Graf 8 - Uzavření manželství přes nesouhlas rodičů	48
Graf 9 - Optimální věk pro vstup do manželství	49
Graf 10 - Optimální věk pro vstup do manželství - ženy a muži.....	50
Graf 11 - Vnímání manželství	51
Graf 12 - Doba poznávání před manželstvím	51
Graf 13 - Výhody manželství.....	52
Graf 14 - Nevýhody manželství.....	53
Graf 15 - Věk pro narození prvního dítěte.....	54
Graf 16 - Počet dětí.....	54
Graf 17 - Narození dítěte jako důvod k manželství	55
Graf 18 - Role ženy v manželství a rodině - ženy a muži.....	56
Graf 19 - Role muže v manželství a rodině - ženy a muži.....	56
Graf 20 - Možnost nevlastního dítěte	57
Graf 21 - Vzdělání rodičů a vliv na výchovu.....	58
Graf 22 - Otec na mateřské dovolené - ženy a muži.....	58
Graf 23 - Doba mateřské dovolené	59
Graf 24 - Celý život s jedním partnerem	60
Graf 25 - Muž u porodu - ženy a muži	60
Graf 26 - Vzdání se kariéry pro život v domácnosti.....	61
Graf 27 - Adopce dětí	62
Graf 28 - Výchova jedním rodičem	62
Graf 29 - Výchova jedním rodičem - ženy a muži	63
Graf 30 - Věrnost celý život	64
Graf 31 - Neplánované těhotenství	65
Graf 32 - Názor na rozvod	66

Graf 33 - Svěření dětí matce	66
Graf 34 - Svěření dětí matce - ženy a muži	67
Graf 35 - Porodnost.....	68
Graf 36 - Registrované partnerství.....	69
Graf 37 - Adopce dětí homosexuálními páry.....	70

SEZNAM PŘÍLOH

P I DOTAZNÍK

PŘÍLOHA P I: DOTAZNÍK

Dobrý den,

jmenuji se Kateřina Geržová a jsem studentkou Fakulty humanitních studií Univerzity Tomáše Bati ve Zlíně, obor Sociální pedagogika. Chtěla bych Vás požádat o vyplnění dotazníku, který slouží jako podklad pro vypracování praktické části mé bakalářské práce na téma „Názory středoškolských studentů na problematiku manželství a rodičovství“. Dotazník je zcela anonymní a bude sloužit jen pro účely mé bakalářské práce.

Děkuji Vám za ochotu a Váš čas při vyplňování tohoto dotazníku.

Pozn.: Pokud není uvedeno jinak, zakroužkujte prosím jen jednu odpověď. U otázek s volnou odpovědí napište svůj názor.

1. Pohlaví:
 - a) žena
 - b) muž

2. Váš věk

3. Žijete v úplné rodině? (matka, otec, děti)
 - a) ano
 - b) ne

4. Rodiče jsou:
 - a) manželé
 - b) rozvedeni
 - c) nikdy se nevzali
 - d) jiné (uved'te).....

5. Jste spokojeni s Vaší rodinou (fungování, vztahy)?
 - a) ano, úplně
 - b) částečně ano
 - c) ne, nejsem

6. Kterou z následujících variant preferujete?
- a) žít sám/a bez stálého partnera
 - b) žít se stálým partnerem bez sňatku
 - c) žít se stálým partnerem na „zkoušku“ a později se vzít
 - d) jiné (uved'te).....
7. Uzavřeli byste manželství i přes nesouhlas Vašich rodičů?
- a) ano
 - b) ne
 - c) nevím
8. Jaký je podle Vás optimální věk pro vstup do manželství?
- a) 18 - 22
 - b) 23 - 27
 - c) 28 - 32
 - d) 33 a více let
 - e) jiné (uved'te).....
9. Manželství vnímáte spíše jako:
- a) posvátnou instituci, vztah muže a ženy, kteří si slibují lásku, úctu, věrnost po celý život v dobrém i zlém
 - b) zastaralou instituce a zbytečný závazek
 - c) jako přirozenou součást budoucího rodinného života
 - d) manželství jako překážku k získávání vyšších sociálních dávek
 - e) jiné (uved'te).....
10. Jak dlouho by se měli lidé poznávat než vstoupí do manželství?
- a) 3měsíce - 1 rok
 - b) 1 rok - 3roky
 - c) 3roky - 5let
 - d) 5let - více
 - e) jiné (uved'te).....
11. Jaké výhody spatřujete v manželství? (Zde můžete označit i více možností)
- a) finanční jistota
 - b) bezpečné rodinné zázemí
 - c) ideální prostředí pro výchovu dětí
 - d) jistota bezpečného a pravidelného sexuálního života
 - e) v manželství žádné výhody nespátřuji
 - f) jiné (uved'te).....

12. Jaké nevýhody spatřujete v manželství? (Zde můžete označit i více možností)

- a) omezení osobní svobody
- b) vysoké náklady na svatbu
- c) obtížný rozchod
- d) společný majetek a peníze
- e) v manželství žádné nevýhody nespatřuji
- f) jiné (uved'te).....

13. V kolika letech plánujete narození prvního dítěte?

- a) do 20 let
- b) 21 - 25 let
- c) 26 - 30 let
- d) 31 - 35 let
- e) 36 a více let
- f) dítě neplánuji

14. Kolik plánujete mít dětí?

- a) žádné
- b) 1 dítě
- c) 2 děti
- d) 3 děti
- e) více jak 3 děti
- f) nevím

15. Považujete narození dítěte za důvod k manželství?

- a) ano
- b) ne
- c) je mi to jedno

16. Jakou hlavní roli by měla zastávat žena v manželství a rodině? (Zde můžete označit i více možností)

- a) výchova dětí
- b) péče o domácnost
- c) zajištění peněz
- d) rodiče by se měli o plnění rolí dělit

17. Jakou hlavní roli by měl zastávat muž v manželství a rodině? (Zde můžete označit i více možností)

- a) výchova dětí
- b) péče o domácnost
- c) zajištění finančních prostředků
- d) rodiče by se měli o plnění rolí dělit

18. Vadilo by Vám, kdyby měl partner již vlastní dítě?

- a) ano, vadilo
- b) ne, nevadilo
- c) je mi to jedno

19. Myslíte si, že má vzdělání rodičů vliv na výchovu dětí?

- a) ano
- b) ne
- c) nevím

20. Souhlasíte s tím, že i otec by mohl být na mateřské dovolené?

- a) ano
- b) ne
- c) nevím

21. Jak dlouho by měl/a být žena (muž) na mateřské dovolené?

- a) 1 - 2roky
- b) 3 - 4roky
- c) 5 a více let
- d) jiné (uved'te).....

22. Dokážete si představit celý život s jedním partnerem?

- a) ano
- b) ne
- c) nevím

23. Měl by být muž u porodu

- a) ano
- b) ne
- c) nevím

24. Byli byste ochotni být s potomkem doma a vzdát se své kariéry, protože by si to přál váš partner?

- a) ano
- b) ne
- c) nevím

25. V případě, že byste nemohli mít děti, uvažovali byste o adopci?

- a) ano
- b) ne
- c) nevím

26. Myslíte si, že dítě může dobře vychovat jen jeden rodič?
- a) ano
 - b) ne
 - c) nevím
27. Myslíte si, že dokáže být člověk věrný jednomu partnerovi celý život?
- a) ano
 - b) ne
 - c) nevím
28. Jak byste řešili neplánované těhotenství?
- a) sňatkem
 - b) porod bez sňatku
 - c) interrupce (umělé ukončení těhotenství)
 - d) nevím
29. Jaký je Váš názor na rozvod?
- a) rozvod by měl být jednoduchou záležitostí
 - b) jsou-li v rodině děti, rozvod by měl být nesnadný
 - c) rozvod by neměl být snadnou záležitostí pro žádné manželství
 - d) rozvod by měl být zakázán
 - e) jiné (uved'te).....
30. Považujete za správné, aby po rozvodu byly děti svěřovány především matce?
- a) ano
 - b) ne
 - c) nevím
31. Co by podle Vás mohlo zvýšit porodnost? (Zde můžete označit i více možností)
- a) jistota práce
 - b) pravidelné příspěvky na děti
 - c) slevy na dani pro rodiny s dětmi
 - d) slevy na dani pro zaměstnavatele matek
 - e) vyšší porodné
 - f) jiné (uved'te).....

32. Souhlasíte s názorem, že homosexuální páry (osoby stejného pohlaví) mohou uzavřít registrované partnerství?

- a) ano
- b) ne
- c) nevím

33. Souhlasíte s adopcí dětí homosexuálními páry?

- a) ano
- b) ne
- c) nevím